

NEKAJ MALEGA O MALI KULTURI

O ljubiteljski kulturi je izredno težko zapisati karkoli relevantnega, ne da bi zašel v stoprvo ponavljanje znanih resnic in tisoč in prvo prepričevanje tistih, ki nočejo niti prisluhnuti, kaj šele razumeti. Pa pri tem sploh ne mislim le na peščico tistih Slovencev, ki si upajo ne soustvarjati in ne souživati sadov slovenskih kulturnih blagodati. Mislim tudi na večno bojevanje od višjih sil in visokih šol potrjenih umetnikov na eni strani in na drugi klenih in okorelih diletantov, čigava je edina prava, žlahtna in vsenarodna kultura.

Žal ne eni ne drugi nikakor ne morejo priti do spoznanja, da ima znotraj polja, ki mu pravimo kultura, vsako delo svoj prostor, vlogo in pomen, tako vrhunska ustvarjalnost in poustvarjalnost kot kulturna vzgoja, izobraževanje in prostočasno kulturno delovanje. Pa s tem nikakor ne mislim na kakršno koli izenačevanje ravni, temveč se zavzemam za temeljito razločevanje, ki bo lahko pripeljalo do sožitja in medsebojnih koristi. Če bodo spori in spopadi v teh krogih verjetno trajali še prihodnjih nekaj obdobj, pa si nebrižnosti in kratkovidnosti nikakor ne more privoščiti država kot varuh skupnih in dolgoročnih interesov.

V časih, ko poteka preoblikovanje celotnega družbenega sistema, bo država morala izoblikovati in zakonsko urediti svoj odnos tudi do kulturnega področja. Medtem ko je za dejavnosti državnih ustanov v takšni ali drugačni obliki poskrbljeno, pa sedaj večina programov, katerih nosilci so drugje, ostaja pre-puščena dobri volji upravnih resorjev na različnih nivojih oblasti.

Kaj to pomeni za celotni razvoj Slovenije v časih, ko nastaja nova zakonodaja na področju teritorialne organiziranosti, pa verjetno zakonodajalcem še ni znano. Sedanje organizacijske oblike neinstitucionalnih kulturnih dejavnosti, med njimi predvsem ZKO, sestavljajo ob upoštevanju vseh pomanjkljivosti, vendarle edino univerzalno mrežo kulturnih dejavnosti v državi. Seveda je vloga te mreže v večjih urbanih središčih drugačna od tiste, ki jo ima na podeželju, kjer razen knjižnice ni kulturnih ustanov. Medtem ko se v prvem primeru lahko osredotoči na povezovanje in razvijanje neprofesionalnega kulturnega

delovanja, pa mora v drugem poskrbeti za celotno kulturno življenje.

Predlog zakona o lokalni samoupravi prinaša le meglena določila o tem, da naj bi nove občine „v različnem izboru in obsegu izražale skupne potrebe in interese prebivalcev (tudi) v naslednjem:

- prostorih za izvajanje lokalnih upravnih, DRUŠTVENIH (podčrtal V.S.) in političnih dejavnostih,

- osnovnih pogojih za športno in kulturno dejavnost."

Lojze Logar, Iz Davidovega vrta, 1987, mešana tehnika, platno, 200 x 140 cm

Čeprav obstaja še predlog, da naj bi bile občine vendarle zavezane k uresničevanju teh nalog oziroma da naj bi bilo to med pogoji za ustanovitev občine, ima le malo možnosti za uspeh.

Po drugi strani pa tudi osnutki nove kulturne zakonodaje puščajo to področje povsem neopredeljeno, čeprav so najvišji predstavniki Ministrstva za kulturo vsa zadnja leta obljubljali rešitev statusnih problemov. Težava je v naslednjem: vse kulturne institucije bodo na varnem v okviru republiškega proračuna, področje neinstitucionalne kulture pa bo v večji ali manjši meri odvisno od lokalnih enot, ki

bodo bolj ali manj obubožene in bodo „v različnem izboru in obsegu" podpirale te dejavnosti. In to v času, ko ves razviti svet pospešeno postavlja podobne modele kulturno-izobraževalnih centrov, kot jih pri nas poznamo že vrsto let. Prostočasne kulturne dejavnosti imajo namreč poleg tradicionalnih vsebin tudi socialni in socializacijski pomen, še zlasti med mlado generacijo. Zato so naložbe v programe, ki večinoma nastajajo zunaj institucij, dolgoročna investicija države v mlado generacijo in s tem za prihodnost. Po drugi strani pa pomenijo te dejavnosti tudi zapolnjevanje praznin v življenju tistih kategorij prebivalstva, ki so iz takšnih ali drugačnih razlogov potisnjene na rob.

Ob vsem tem pa se kaže še ena značilnost sedanjih političnih in državno-upravnih tendenc. Glede na to, da bodo iz državnega proračuna financirane predvsem kulturne institucije, ki so skoncentrirane v nekaj središčih, bo naenkrat štiri petine slovenskega ozemlja postalo kulturna provinca. Majhne občine namreč ne bodo zmogle vzdrževati sedanjih občinskih kulturnih programov, ki večinoma poleg knjižnic zajemajo še ZKO in morda kulturni dom kot prireditveni center. Zato se bomo kmalu vrnili v čase čitalništva, vendar tokrat ne v obdobje plemenitih zanesenjakov, ki so budili slovenstvo, temveč v dobro neobveznega igračkanja bolj ali manj kompetentnih diletantov. Ob tem bi seveda lahko še in še razglabljali o usodi narodov, vendar bi bilo to v sedanjih politični mlakuži že kar neokusno.

Slovenj Gradec ima srečo, ker je zaslovel s svojo galerijo in domačimi likovniki, tako da se ga je morala spomniti in vzeti v svoje okrilje tudi prestolnica. Vendar se ob vsem tem dogajanju sprašujem, za koliko časa, saj, če je danes na vrsti neinstitucionalna kultura, je lahko jutri tudi tista, ki jo gojijo, pa čeprav še tako uspešno, ustanove zunaj največjih urbanih središč. Namesto razvoja se nam tako na kulturnem področju obeta uboštvo za precej dlje časa, kot smo pričakovali in - predvsem - kot si zaslužimo.

Vojko Stopar

KRONIKA

KULTURNIH DOGODKOV

Tudi v letošnjem letu se je v naši občini zvrstilo veliko kulturnih prireditev in prav je, da opozorimo na nekaj najzanimivejših. Sledile so si takole:

JANUAR

Lutkovna skupina Prve osnovne šole je uprizorila igrico Hišica brez koles v Kulturnem domu. Danilo Vranc, republiški selektor, je predstavo izbral za območno srečanje lutkarjev v Murski Soboti.

FEBRUAR

Mesec kulture so kulturna društva in druge ustanove počastile z različnimi kulturnimi prireditvami. V Galeriji likovnih umetnosti so odprli razstavo z naslovom Nove pridobitve Galerije likovne umetnosti v letih 1987-1992, v Koroškem pokrajinskem muzeju pa razstavo z naslovom Izganjanje Slovencev iz Štajerske in Koroške v letih 1941-45.

V Mladinski knjigi je bilo srečanje s pisateljem Tonetom Partljičem. V Mislinji, Podgorju in Šmartnu so pripravili Prešernove proslave. Mislinjsko kulturno društvo je organiziralo še srečanje ljudskih godcev; prireditev je vzbudila živo zanimanje med občinstvom. V galeriji dr. Staneta Strnada sta se predstavila Breda in Bogomir Celcer z najnovejšimi likovnimi stvaritvami.

Posebno pozornost mladih so vzbudili koncerti nekomercialnih glasbenih skupin:

Pulsa theatro, Pegazz, Ilex H. M. D. in Marko Merčnik.

Jazz-rock skupina PULSA THEATRO.

Osrednja proslava ob slovenskem kulturnem prazniku je bila v Kulturnem domu: ob tej priložnosti so podelili Bernekerjevo nagrado in plakete. Odličja so dobili: Oktet Lesna Slovenj Gradec (nagrada), Breda Celcer, Dekliški pevski zbor KUD Ivan Cankar Šmartno, dr. Lojze Pogorevc, Alojz Smolčnik in Vojko Vovk.

MAREC

Ob 90-letnici smrti skladatelja Huga Wolfa je bil v Galeriji likovnih umetnosti spominski koncert. Sodelovali so: Mešani pevski zbor Hugo Wolf iz Slovenj Gradca, Oktet Lesna, Moški pevski zbor iz Radelj ob Dravi ter solisti Visoke šole za glasbo z Dunaja.

Na občinski reviji odraslih pevskih zborov Koroška poje 1993 (prireditev je bila na Srednji šoli v Slovenj Gradcu) se je predstavilo štirinajst domačih zborov. Koncert sta spremljala prof. Dragica Žvar in prof. Branko Čepin. Ocenila sta, da sodijo med najboljše: Moški pevski zbor Kope z Legna, Dekliški pevski zbor iz Šmartna, Oktet Lesna ter Mešani pevski zbor Hugo Wolf iz Slovenj Gradca.

Ta mesec je bilo tudi srečanje otroških gledališč za severovzhodno Slovenijo v Kulturnem domu v Slovenj Gradcu in Mislinji. Sodelovale so tri skupine, in to: gledališki krožek ŠKUD

Koncert ob 90-letnici smrti Huga Wolfa, 1993

Osnovne šole Ivana Cankarja iz Maribora, gledališka skupina OŠ Desternik ter otroška gledališka skupina KUD I. Stupnik iz Svečine.

APRIL

Deset pevskih zborov iz koroških občin se je predstavilo na sklepni reviji odraslih pevskih zborov Koroška poje 1993, kot gost je nastopil pevski zbor iz Dobrle vasi. Udeležence je nagovoril Franček Rudolf, predsednik ZKO Slovenije. Pevski zbori so dokazali visoko kvaliteto in potrdili, da je ta vrst kulturnega dela najbolj priljubljena, razširjena in živo poustvarjalna.

V kulturnem domu v Podgorju so pripravile lepo srečanje folklorne skupine iz koroških občin. Z jubilejnim koncertom na Srednji šoli v Slovenj Gradcu je proslavil deseto obletnico delovanja Moški pevski zbor Kope z Legna. Zbor vodi Polona Krpač. Gost večera je bil Zlatko Šugman, slovenski gledališki igralec, nastopil pa je tudi Dekliški pevski zbor iz Šmartna.

MAJ

V tem mesecu je oznamoval peto obletnico delovanja Mislinjski oktet s koncertom v cerkvi sv. Ahaca. Vodi ga Marija Gornjak. Nastop je vzbudil veliko pozornost pri domačem občinstvu. Na občinski reviji otroških in mladinskih pevskih zborov so zapeli zbori osnovnih šol iz Mislinje, Šmartna in Podgorja. Na zaključno srečanje, ki je bilo v Radljah, sta se uvrstila mislinjski mladinski zbor (vodi ga Katica Korošec) in otroški zbor iz Šmartna (vodi ga Neva Kozelj).

Dekliški pevski zbor iz Šmartna je nastopil na mednarodnem festivalu v Celju, kjer je doživel laskava priznanja. Sodi med najboljše dekliške zборе v Sloveniji. Vodi ga Janez Kolerič.

V glasbeni šoli v Slovenj Gradcu so pripravili v tem mesecu mednarodno šolo petja samospevov Huga Wolfa. Vodil jo je priznani strokovnjak prof. Widmar Kurt z Dunaja. Šolo je obiskovalo šest kandidatov.

Oktet LESNA

Oktet Lesna (vodja Tone Gašper) je organiziral propagandni koncert pod kamnitimi oboki Hude luknje. Prireditev je doživela lep odmev v slovenski javnosti.

21. območno srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov je bilo v Kulturnem domu (21. maja). Nastopili so: Mateja Jandl, Lidija Artelj, Bernard Globočnik, Aleksandra Žehelj, Irena Planinc, Gregor Fras, Anita Krivograd, Brina Župančič - Rogelj, Irina Kralj, Alenka Juvanovski, Marjan Kukovec in Valentina Smolnikar. Besedila so interpretirale dijakinje Srednje šole Slovenj Gradec (Breznik, Javornik, Petek in Vezovnik).

Gledališka skupina Kulturnega društva Splošne bolnišnice je uspešno uprizorila igro Fadila Hadžiča Orhideja. Predstava je bila v KD Slovenj Gradec, delo je režiral Mičo Mičovič.

JUNI

Med dobitniki letošnjih občinskih odličij ter Vrunčevih priznanj so bili tudi pedagoški in kulturni delavci. Prav je, da v to kroniko vpišemo imena slavljencev! Nagrado občine Slovenj Gradec je dobil Janez Komljanec, predsednik IS SO Slovenj Gradec, za prizadevanja za dograditev OŠ v Slovenj Gradcu, modernizacijo cestnega omrežja v občini, reorganizacijo občinske uprave itd., plakete občine Slovenj Gradec pa: profesorja Stane Berzelak in Karla Zajc-Berzelak za vsebinsko bogat, zgoščen in informativen turistični Vodnik po Mislinjski dolini, profesorica Marija Geč za velik prispevek k rasti zdravstvene šole v Slovenj Gradcu - ob 20-letnici - ter neutrudno poklicno vzgajanje medicinskih tehnikov, akademik prof. dr. Ivan Gams za znanstvene dosežke, predvsem pa za preučevanje geografskih posebnosti Mislinjske doline in Pohorja ter strokovno sodelovanje pri slovenjgraških monografijah in turističnem Vodniku, župni upravitelj Gabrijel Knez za zaščito in obnovo sakralnih spomenikov (cerkev sv. Pankracija in sv. Uršule ter župnišča v Starem trgu) in Jože Kotnik za dolgoletno uspešno delo v KS Dolič.

Vrunčeva priznanja: Vrunčevo nagrado je dobila Silva Roncelli-Vaupot, ravnateljica Srednje šole Slovenj Gradec, za velik prispevek k razvoju srednjega šolstva v koroški krajini, za soorganizacijo srednješolskih srečanj ter poklicna pedagoška prizadevanja; Vrunčeve plakete pa: Marija Vošner za vidne uspehe v pedagoškem delu ter mentorstvo kulturnih krožkov (likovnega, glasbenega, lutkovnega, gledališkega) na OŠ Slovenj Gradec, Mira Strmčnik za vzorno učno-vzgojno delo in prometno-kulturno vzgojo na OŠ Šmartno ter Marica Umek za vzorno poklicno delo in mentorstvo gledališke skupine na OŠ Podgorje ter organizacijo kulturnih in drugih prireditev v kraju.

Mladinska knjiga Slovenj Gradec in ZKO Slovenj Gradec sta ob izidu ponatisa romana Neznani storilec pisateljice Ljube Prenner pripravili literarni večer. O avtorici so spregovorili predstavniki Založbe Mihelač ter Drago Druškovič in Vinko Cajnko; zelo tople mladostne spomine pa je obudila Jerca Mrzel. Ker so prvo izdajo Vodnika po Mislinjski dolini (avtorja Stane in Karla Berzelak) razprodali, sta se izdajatelj in založnik odločila za ponatis. Le-ta upošteva nekatere popravke in nove podatke. Natisnili so ga v 2.000 izvodih.

JULIJ

V Slovenj Gradcu je gostovala folklorna skupina iz Hamiltona (Kanada). Nastopili so na Glavnem trgu in predstavili venček slovenskih narodnih plesov.

AVGUST

Na tradicionalnem letnem srečanju slo-venjgraških upokojencev je nastopil Upokojenski ženski pevski zbor Jelka. Ob tej priložnosti so izročili Gallusove značke naslednjim pevkam: Tončki Leben, Joži Čahuk in Marini Matvoz. To priznanje je dobila tudi dirigentka Sonja Šmigoc. Kulturni spored je dopolnil še UŽPZ iz Velenja.

V Kulturnem domu je nastopil glasbeni kvartet iz Salzburga pod vodstvom našega rojaka Dušana Kranjca. Občinstvo je koncert sprejelo z veliko naklonjenostjo.

Kulturno društvo in KS Podgorje sta organizirala Furmanski popoldan v Podgorju. Domačini so prikazali številna kmečka opravila.

SEPTEMBER

Ministrstvo za šolstvo in šport je izdalo odločbi, s katerima je podelilo naziv svetnik za dolgo-letna pedagoška in kulturna prizadevanja profesorjema Srednje šole v Slovenj Gradcu, in to Jožetu Potočniku in Tonetu Turičniku. Čestitamo!

OKTOBER

Kulturni dom je praznoval 10-letnico. O desetletnem delu te kulturne ustanove je poročala Marjana Štaleker, vodja KD. Lepo prireditev pa sta še olepšala Dekliški pevski zbor Šmartno ter Jerca Mrzel, domačinka oz. gledališka igralka iz Ljubljane.

Na predvečer dneva Združenih narodov so v Galeriji likovnih umetnosti podelili nagrade za izvorno otroško likovno delo ob 21. septembru, dnevu miru, ter literarne prispevke s tematiko miru in sožitja med narodi. Strokovna žirija (Bogdan Borčič - predsednik, Karel Pečko, Franc Behtold in Marko Košan) je podelila nagrade za najboljše likovne stvaritve naslednjim učencem: Mateju Štalekerju (3.r., I. OŠ Slov. Gradec), Mateju Apačniku (5 let, otroški oddelek Splošne bolnišnice), Gregi Lakovšek (1.r., I. OŠ Slov. Gradec), likovnemu krožku OŠ Mislinja (Zoran Planinšec - 7.r., Tadej Tasič - 7.r., Janez Repolusk - 6.r., Luka Pavlič - 6.r., Kristina Gošnjak - 7.r., Klemen Pogorevc - 6.r. in Janja Oder - 5.r.), skupini učencev 6.r. III. OŠ Slovenj Gradec, Marinki Kamnik (7.r., I. OŠ Slov. Gradec) ter Josipi Davodža in Barbari Kekec (6.r., II. OŠ Slovenj Gradec). Žirija je ocenila, da so mentorji (Milan Unkovič, Bernarda Merkač, Olga Obretan, Katja Jurgec, Luka Popič in Jure Bricman) vzorno opravili svoje delo.

Žirija, ki je ocenjevala leposlovne prispevke oz. spise (Miroslava Grešovnik, Helena Horvat, Andrej Makuc in Tone Turičnik), je izbrala naslednje avtorje: Karmen Pogorevc in Sonja Šošter (OŠ Mislinja), Nataša Meh (OŠ Podgorje), Alenka Jelen (I. OŠ Slovenj Gradec), Maja Gams (OŠ Šmartno) in Klavdija Grobelnik (SŠ Slovenj Gradec). Natečaj je razpisala SO Slovenj Gradec.

V avli Sredje šole so učenci imeli priložnost videti likovna dela vrstnikov iz prvih letnikov; le-ti imajo v predmetniku tudi likovno vzgojo. Risbe s svinčnikom in akvarele je izdelalo dvajset učencev oz. učenk pod skrbnim mentorskim očesom akademskega slikarja Petra Hergolda, pedagoga na SŠ.

V avli Koroške banke so odprli razstavo barvnih fotografij avtorja Albina Kaca, vodje Koroške tiskarne in ljubiteljskega fotografa. O avtorju in razstavi je spregovoril s prijazno naklonjenostjo prof. Jože Potočnik. Otvoritve so se udeležili številni znanci in poslovni prijatelji iz vseh koroških občin.

V galeriji dr. Staneta Strnada so razstavili likovna dela slikarji iz Mislinjske in Šaleške doline: le-ti so se tokrat prvič delovno srečali v Slovenj Gradcu. Podobe so v akvarelni tehniki, motivi - Slovenj Gradec z okolico, detajli in znamenitosti. Lahko bi jih naslovili Slovenjgraške vedute. Sodelovali so: Bogomir Celcer, Ibro Džumhur, Jernej Glavič, Jure Godec, Jože Hohkraut, Štefka Kordež, Viktorija Meh, Peter Petrovič, Oskar Sovinc, Stanislav Stojanovič in Arpad Šalamun. Avtorji so razstavljena likovna dela podarili bolnišnici ter turističnemu in kulturnemu društvu v Slovenj Gradcu.

Andreja Goligranc

Skupina ILEX, ki je letos izdala kaseto z naslovom Barvno nebo (foto Tina Hauser na koncertu v kulturnem domu)

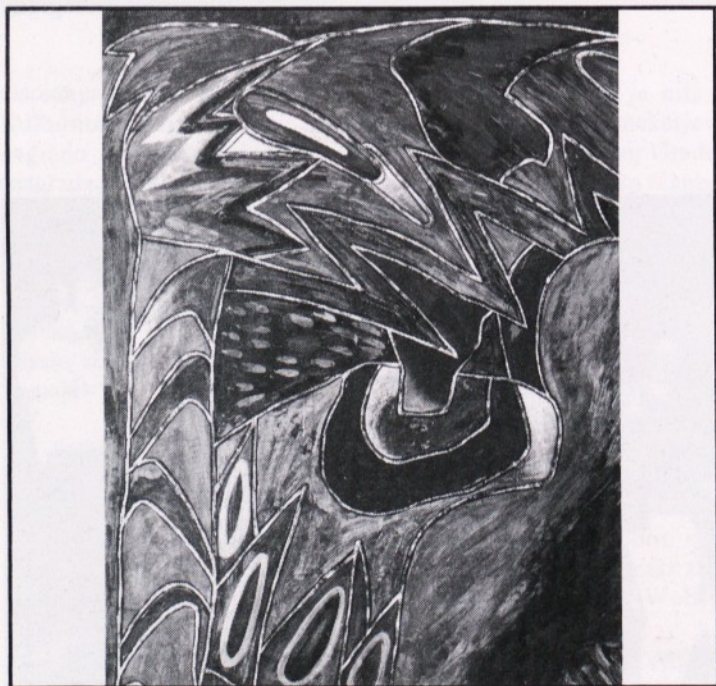
BITI PESNIK

Postati umetnik (pesnik) je želja mnogih ljudi. Čeprav so resnici na ljubo umetniki glorificirani in tudi primerno nagrajani šele v zadnjih stoletjih. In nekateri vrhunski umetniki so danes tudi nedvomno vrhunsko nagrajani. Seveda pa ne gre le za to, temveč tudi za "božjo piščal", ki kliče po umetniku skorajda v vsakem človeku. V tem smislu so današnji umetniki veliko na boljšem, kajti - npr. stari Grki - so kiparje in slikarje še prezirali, ker so pač delali z rokami. Umetnost kot poseben način osvajanja stvarnosti se je razvijala hkrati s človeško družbeno senzibilnostjo. Medtem ko človek pri znanstvenem delu odkriva zakone gibanja v narodi in družbi, išče zveze med pojavi, sklepa in aplicira izsledke v praksi, se ukvarja z resnico ..., človek v umetnosti sicer podobno smotrno deluje, toda stvar ni v znanstvenih spoznanjih ali uporabnosti le-teh, temveč v estetskih užitkih, ko naj bi s pomočjo čutil dojemal in užival v enkratnosti, individualnosti umetniških izdelkov. Umetnost je nad resničnostjo in lepo je njena glavna (estetska) kategorija, zato je v primerjavi z znanostjo "lepa laž". Že Platon jo je proglasil za laž (posnetek posnetka smisla ali ideje), Nietzsche je imenoval umetnike celo lažnivce, Hegel pa jo je v vrednostni hierarhiji postavil pod filozofijo.

Kakorkoli že, danes je v nekem smislu biti umetnik - privilegiran položaj, ne le v čisto poklicnem smislu, temveč tudi kot morebitni status, ki ga družba skorajda povsod sorazmerno visoko rangira.

Kdo sploh je umetnik? Sama beseda in tudi vsebina sta večkrat različno razumljeni. Za nekatere je to znan pisatelj, slikar ali violinist, za drugo spet pop pevec, harmonikar v narodno-zabavnem ansamblu ali celo nogometaš. Tako preprosto pa verjetno z inflacijo nazivov umetnik spet ni!

Kot sem že nakazal v začetku, pa med Slovenci želja po umetniškem ustvarjanju močno tli. Morda izhaja ta težnja iz ideje, stare nekaj let, češ "da smo vsi umetniki". Seveda to ni nič slabega, nasprotno, čeprav je sama sintagma zelo vprašljiva. Tako se mi je npr. urednik ene izmed slovenskih literarnih revij nekoč zaupal, da je z leti postal prav alergičen

Lojze Logar, Poletje, 1984, mešana tehnika, papir, 100x70 cm

na slovensko pesniško produkcijo. Njegovo uredništvo naj bi takšni in drugačni slovenski pesniki prav zasipavali z raznovrstnimi pesniškimi izdelki. Med maloštevilnimi mojstri, mi je dejal, mrgoli diletantov in šarlatanov. Torej, Slovenci smo tako narod velikih pesnikov kot tudi majhnih pisunov.

Razumem urednikovo ogorčenost, obenem pa me slovenska pesniška produkcija, za katero je značilna prav neverjetna množičnost, prav navdušuje. Ne le zaradi dialektičnega zakona prehoda kvantitete v kvaliteto, ko se kvantitativne spremembe praviloma sprevržejo v kvalitativne, temveč nasploh! Bolje je, da slovimo kot narod pesnikov, kakor - recimo - kot "narod jedcev medvedovih šap".

Podobno je s poezijo in poeti tudi na Koroškem. Priznati moram, da so nekateri prav dobri, veliko pa jih je, ki le tu in tam kakšna njihova pesem "stoji", večinoma pa gre za verze z začetniškimi marnjami in flagrantno površnostjo, brez kakršnekoli inovativnosti, da o poznavanju pesniške obrti ne pišem.

Če sem dokaj kritičen, je to zato, ker sem prepričan, da je vsako pisanje nujno soočanje tako s kvaliteto kot s svojo vestjo. Ni dovolj biti pismen in poln esprija, čeprav je že to veliko, ampak... Žal, moram biti podobno neprizanesljiv tudi do svoje poezije, zato sem se umaknil s tega področja, le kdaj pa kdaj še zapišem kakšno pesmico - zase ali pa v smislu "vaj v slogu", bogve!

Nenehno ponavljanje samega sebe, prepisovanje in nasploh vsakršna imitacija je namreč tuje umetniškemu ustvarjanju. Saj ravno enkratnost in vsakokratno iskanje novega definira umetnost. Zelo poceni so tako izjave preprostih ljudi ob npr. kakšni pesmi, češ takšno bi tudi jaz znal zapisati.

"Postati pesnik" - kako lep, a kako težko dosegljiv cilj! Tako vse bolj verjamem starim Rimljanom: "Poeta nascitur, non fit!" Zdi se, da se pesnjenja ne da naučiti, kajti pesnik se mora že roditi.

(Žal pa slovenska nataliteta že nekaj časa pada!)

Franc Juričan

Franc Juričan

odhod

*poldne je
in z visokega bakrenega stolpa
nek mladec zamolklo razglašal
svoje nehanje*

*na zamaščeno vrv
je odložil vnemar svoje telo
dovolj je bilo
preveč*

*podobno kakor pred dnevi miha
in še prej bradati tex
o že kar nekaj jih je tako
preprosto odšlo*

J. J. (Poslednja?)

POMOTOMA NA PRAVEM MESTU

Utrinki pesnika s poletne literarne delavnice

Skoraj naključno sem odkril letak, ki je vabil na poletno literarno delavnico. Ta fotokopirani kos informacije in prazno prijavnico sem našel na pultu v knjižnici, kamor mnogi ne zahajajo niti pomotoma. Zdaj pa še posebej ne, bližal se je namreč čas dopustov in kdo bi rinil med bukve, če lahko obsedi nedaleč stran v senci vrčka piva...

Rok za prijavo je uradno že potekel, zato sem vrtel številčnico in pritiskal na tipke. Blagoslov za odhod. Ja res imam srečo, čeprav se ukvarjam z - zaskrbljujoče - neprofitno ustvarjalnostjo, kot je literatura, sploh pa poezija. Nihče ne ustanovi firme Poezija d.o.o.! Kajti slep je, kdor se s petjem ukvarja... Vprašajte Stevieja Wonderja in Raya Charlesa.

Prijetno se je bilo pozibavati z njima v "katri" vso pot do Gozda Martuljka. Normalno, da sem potoval preko Avstrije; njihove ceste so proti našim prava poezija. Sicer pa smo Slovenci baje narod pesnikov... on živi, umrje brez d'narja!

Prvi dan seminarja se je začel delovno: v roke so nam dali natrpan urnik za pet dni in pol. In... Ali ni nekdo omenil dopust!? A ja?!

Dan je bil videti tak: ob pol desetih se je začelo predavanje (ali dva) z enim "time outom" in nič več, vse tja do dveh. Popoldan sta istočasno potekali mentorska delavnica in literarna delavnica, ki jo je vodil (ah, ne - spodbujal!) pisatelj Marjan Tomšič, magični realist. Na začetku je rekel: "Malo bomo čarali!" In kmalu smo padli pod vpliv nekega uroka, ki se prikliče s čarobnimi besedami: Mali princ ali Zajtrk prvakov ali Prerok ali... ah, razkošje dobre literature. Kar prevzelo nas je TISTO občutje. Feeling. Vse to sta še stopnjevala gosta prvega večera: Klarisa Jovanovič in Veno Dolenc s predstavitvijo svoje, ha-ha, "manufakture za poezijo in glasbo". Ponoči je izgubila svoj zaklad marsikatera steklenica, liter, litera, literatura pa ga je morda pridobila.

A premnoge olesenele profesorice slovenskega jezika s književnostjo bi se raznežile z: "Oh, kako čudovita misel," le ob podobnem stavku: V tihoti zgodnjega jutra so se, svetlo kot biser, bleščale mogočne gore, obsijane s prvimi žarki zlatega sonca. Orgazmično! A literatura je vse kaj drugega in več kot "lepa misel" - resnice ni mogoče stlačiti med ta dva narekovaja. Iskati simbole, ponikniti v sfere nezavednega, slediti intuiciji, urejati z

razumom te drobce povezav, raztresene po kozmosu podzavesti... in jih zapisati kot podobo. Saj res, obdelali smo tudi problem širjenja bralne kulture v šolah ali "kako z obveznim domačim čtivom učencem priskutiti knjige". Koliko jih je bilo, dobrih knjig, neprebranih zaradi odpora do: - Moraš! Eh, kaj bi težil, saj sami veste.

Drugi dan je bila na vrsti obdukcija drame. Naslednji dan: izčrpno predavanje dr. Denisa Poniža o literarnem eseju, pa naslednji dan jako poučen pregled najnovejših dosežkov španskega romana, pa o novih tokovih v ameriški prozi, kjer smo dobili spisek najvidnejših del. Ob nekaterih avtorjih sem se zadovoljno nasmehnil, Kurt Vonnegut in Richard Brautigan pa sta mi pomežiknila z lista.

Najbolj sem se razveselil teme: Poezija v popularni glasbi (z zvočnimi primeri). Tip (Jure Potokar) je najprej predstavil avtorja - izvajalca, prevedel besedilo in nato še predvajal "komad", štikel -ali kakor se že reče rokernim pesniškim enotam. Pa so se zvrstili, vse od legendarnega bluesmana Roberta Johnsona, stari mački kot so Lou Reed in The Smiths do skupine American Music Club, da Doorsov, Dylana, Cohena sploh ne omenjamo. Od domačih ustvarjalcev pa smo navedli Tomaža Pengova, Marka Breclja, Vena Dolenca in "Lačnega Franza", čeprav bi se še našel kdo, ki se mu upira za denar poneumljati širše množice in ima hkrati sposobnost umetniškega izražanja, ustvarjanja ter izvajanja besedil.

Res je super, ko izveš, da je nekdo v Nemčiji napravil doktorat iz rocka (tako omalovaževane veje ustvarjalnosti). "Rock'n'roll high school", dobri stari Ramones. Njihova glasba se pojavi tudi v filmu posnetem po romanu Stephen Kinga "Mačje pokopališče"; kar vsiljuje se razmislek o vplivu in medsebojni povezanosti rock glasbe in literature.

Na literarni šoli v Martuljku je bil vsak večer gost - znani ustvarjalec s področja literature: režiser Eduard Miler, pesnik Marko Kravos in pisatelj Peter Božič. V somraku zaključnega večera pa smo, po lastnem scenariju, ob baklah in polni luni izgovarjali svoja besedila. Kot poganski obred, preprosta svečanost s pridihom skrivnostnega, grozljivega.

Med debli je potihnila akustična kitara in med vejami se je umiril veter, samo pomeni so se lovili v besede. In vsakdo je odnesel nekaj s seboj. Tudi zapiske v beležki.

Ampak te, nekaj literarnih fragmentov in prenekateri stih, so mi v Amsterdamu - menda pomotoma - ukradli nič kaj izbirčni "haškoti", ko sem romal po tej "tradicionalni hipijski poti". "On the road." Zgolj tudi zato, ne po naključju in nikakor ne pomotoma, je ta tekst - brez suhoparnih podatkov in števil - bolj literaren kot dokumentaren. Tako.

Blaž Prapotnik

Lojze Logar, Padli steber, 1984,
70x100 cm, mešana tehnika, papir

BERNEKERJEVA ODLIČJA 1993

Zbori občinske skupščine Slovenj Gradec so na skupnem zasedanju 28. januarja 1993 sprejeli na predlog komisije za odlikovanja in občinska priznanja sklep o podelitvi Bernekerjeve nagrade in Bernekerjevih plaket za leto 1993.

BERNEKERJEVA NAGRADA

Bernekerjevo nagrado za leto 1993 dobi **OKTET LESNA SLOVENJ GRADEC**. Bernekerjeva nagrada se podeli za izjemne uspehe, ki jih doseže posameznik ali skupina na področju književnosti, dramske umetnosti, glasbe in plesa, upodablajoče umetnosti, filma in radia, arhitekture in oblikovanja, in to za stvaritve, ki so pomemben prispevek v zakladnico kulture občine in so bile objavljene, razstavljene ali izvajane v zadnjih petih letih pred podelitvijo.

Vokalni Oktet Lesna je bil ustanovljen leta 1977 in je tri leta nastopal pod imenom Oktet Korotan, potem pa je prevzel sponzorjevo ime in od tedaj ga poznamo kot Oktet Lesna:

Pred kratkim je praznoval 15-letnico delovanja, od ustanovitve naprej pa je poustvarjalno prisoten v kulturnem utripu naše občine in ambasador koroške ljudske pesmi v Sloveniji in tudi zunaj njenih meja. Kvaliteta okteta je od ustanovitve naprej stalno rasla in danes sodi v vrh slovenske pevske kulture. Doslej je pripravil okoli 600 koncertov in ga ni kolektiva v občini in ne kraja v Sloveniji, kjer se ne bi bila slišala njegova pesem.

Nekaj pomembnejših dogodkov v 15-letni zgodovini Okteta: že leto dni po ustanovitvi je nastopil na občinski reviji in sodeloval v oddaji Od vsakega jutra raste dan; leta 1981 je na radijskem pevskem tekmovanju z zborom lesarjev zmagal in

kmalu zatem posnel prve pesmi za Radio Ljubljana. Njegovo kvalitetno rast in ugled so potrdili: priznanje Srebrni znak Maribora (1984), najvišje priznanje na srečanju C.A. Seghizzi v Italiji (1985), radijsko snemanje v Celju (1988), izdaja kasete Mi smo mi (1990), nastopanje v Švici, Nemčiji, na Danskem in Švedskem; še posebej je bil odmeven koncert v okviru svetovne obrtne razstave v Munchnu, saj je bila to ena izmed prvih pomembnih promocij samostojne Slovenije v svetu (1991). 15-letnico delovanja je oktet oznamoval s celovečernim koncertom v Slovenj Gradcu. Lani je v sodelovanju z Izselseniško matico odpotoval na 14-dnevno turnejo po ZDA in Kanadi in prepeval slovenskim izseljencem, vrhunec turneje pa je bil obisk na sedežu OZN, kjer je pod slovensko zastavo zapel Zdravljico in tako na izviren način pozdravil sprejem mlade slovenske države v Združene narode. Uspešen zaključek lanske sezone je pomenila izdaja video kasete Mi smo mi z zaokroženim izborom koroških ljudskih pesmi in lepimi posnetki naših naravnih lepot; prijazen sprejem je doživel tudi skoraj enourni nastop na TV Slovenija lansko jesen.

V Oktetu Lesna pojejo: Adi Primožič, Franjo Murko, Matjaž Zanoškar, Božo Zemljčič, Brane Dolinšek, Karli Pruš, Sašo Dolinšek in Tone Gašper, ki je hkrati tudi umetniški vodja okteta.

BERNEKERJEVE PLAKETE

Bernekerjeve plakete podeljuje Skupščina občine Slovenj Gradec posameznikom ali skupinam, ki delujejo na območju občine Slovenj Gradec, kot priznanje za večletno umetniško in poustvarjalno delo, ki pomeni pomemben prispevek k rasti ljubiteljske kulture; Bernekerjeva plaketa se lahko

podeli tudi društvom ali skupinam za 20 let uspešnega delovanja na področju ljubiteljske kulture.

Bernekerjeve plakete za leto 1993 prejmejo: - Breda Celcer iz Slovenj Gradca
- Dekliški pevski zbor KUD Ivan Cankar Šmartno
- Lojze dr. Pogorevc iz Slovenj Gradca
- Alojz Smolčnik iz Turiške vasi in
- Vojko Vovk iz Mislinje.

BREDA CELCER se je rodila leta 1930 v Velenju. Po učiteljsku je odšla na Višjo pedagoško šolo, po diplomi pa službovala v več krajih po Sloveniji. Leta 1974 se je zaposlila v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec kot likovna pedagoginja. V okviru vzgojno-izobraževalnega dela ter terapevtskega programa vsa leta posveča občutljivo pozornost likovni dejavnosti bolnih otrok: njeni varovanci so dobili številna priznanja in nagrade, tako doma (Šoštanj, Kostanjevica, Bitola, nagrada JPI in Modra lasta itd.) kot v tujini (Moskva, Madžarska, Argentina). Na povabilo prof. Bojana Golje je pripravila na pedagoški šoli v Mariboru obsežno razstavo likovnih del svojih učencev; to razstavo so strokovno preučevali bodoči učitelji likovnega pouka in jo odlično ocenili. Breda Celcer pa ob prostem času tudi slika in je članica likovne sekcije KUD Splošne bolnišnice; batike na blagu je že nekajkrat razstavila, največ v Galeriji likovnih umetnosti in v okviru društvenih razstav v Galeriji dr. Staneta Strnada. Ustvarja tiho in z veliko ljubiteljsko vnemo. Vsa leta nesebično razdaja znanje in izkušnje otrokom in mlajšim kolegom: z vztrajnim organizacijskim delom pa dodaja delež k ugledu in afirmaciji likovne sekcije KUD Splošne bolnišnice in ljubiteljskega likovnega ustvarjanja v našem mestu in občini.

DEKLIŠKI PEVSKI ZBOR KUD Ivan Cankar Šmartno je bil ustanovljen v oktobru leta 1986 in vsa leta sodeluje na občinski reviji odraslih pevskih zborov Koroška poje, od leta 1989 pa se je redno uvrščal na območno revijo. Lani je nastopil na državnem tekmovanju mladinskih pevskih zborov v Zagorju ob Savi in si je kot edini dekliški zbor pridobil pravico nastopiti na mednarodnem srečanju mladinskih pevskih zborov v Celju v maju 1993. Uvrstitev zboru v prvo kakovostno kategorijo zborovskega petja dokazuje, da je v kratkem času dosegel zelo visoko stonjo pevskega poustvarjanja in dostojno predstavlja kulturno delovanje naše občine v slovenskem prostoru in tudi zunaj naše domovine. Trikrat se je že predstavil občinstvu na Češkem in dvakrat v Avstriji. Lani je izdal svojo prvo video kaseto, v mesecu decembru pa je izšla CD plošča Od Korotana do Jadrana s posnetki najboljših izvedb pevskih zborov Koroške in Primorske z obeh strani meje in je med ta odlični izbor kot edini z našega območja uvrščen tudi Dekliški pevski zbor KUD Ivan Cankar iz Šmartna pri Slovenj Gradcu.

DR. LOJZE POGOREVC je dolgoletni član likovne skupine KUD Splošne bolnišnice Slovenj Gradec, zadnja štiri leta pa je vodja le-te. Domala ves prosti čas posveča umetniškemu ustvarjanju, in to v najzahtevnejši zvrsti - kiparstvu. Že nekajkrat je predstavil svoja dela, izdelana v tehniki - varjenega železa. Pod njegovim vodstvom je KUD Splošne bolnišnice usposobil del osrednje bolnišnične avle za stalni razstavnih prostor - in ga poimenoval Galerija dr. Staneta Strnada. V obdobju štirih let se je zvrstilo blizu 20 razstav likovnih del akademskih in ljubiteljskih likovnih ustvarjalcev, prireditelj, ki so pritegnile pozornost tudi širše kulturne in strokovne javnosti. Dr. Lojze Pogorevc je samostojno razstavil v galeriji dr. Strnada stvaritve iz varjenega železa v letu 1991 ter sodeloval pri skupinski razstavi v lanskem letu. Posebej odmevna je bila razstava v Tinjah na avstrijskem Koroškem. Pomembno je tudi, da so nekatere njegove skulpture v javni afirmativni funkciji, kot npr. obeležje na Črnem vrhu na Pohorju, kip Kristus na križu na Brinjevi gori, darilo Križanega vatikanskemu muzeju itd., kar je že del splošne kulturne dediščine in prispeva nemajhen delež k ugledu kulturnih prizadevanj v naši občini.

ALOJZ SMOLČNIK iz Turiške vasi, roj. leta 1950, je redni član Pihalnega orkestra Slovenj Gradec že od leta 1962 in je eden izmed tistih godbenikov, ki nesebično vlagajo napore v strokovno rast in ugled orkestra in ki žive z njim in njegovimi uspehi. Njegovo vztrajno delo in prizadevanje preraščata v enega od stebrov društva, kar pomeni, da sodeluje na vseh nastopih in vajah ob različnih priložnostih in da se po njem zgledujejo mlajši, ki jim je tudi nesebični mentor in svetovalec. Lansko leto je Pihalni orkester Slovenj Gradec slavil 45-letnico nepretrganega delovanja - nobene pomembnejše javne manifestacije si v Slovenj Gradcu in občini ne moremo zamisliti brez njegovega programskega prispevka - in velika zasluga je prav starejših članov, ki so vztrajali in delali zanj (prej godbo) in ki so tako pomembno prispevali h kvalitetni njegovi rasti, med njimi tudi Alojz Smolčnik. Prav tako Alojz Smolčnik tvorno in vzorno dela v organih društva in z veliko vnamo, ljubeznijo in zavzetostjo vodi arhiv Pihalnega orkestra Slovenj Gradec.

VOJKO VOVK se je rodil l. 1959 v Mislinji. Že oče njegov, ljudski muzikant in igravec v KUD Mislinja, ga je navdušil za ljubiteljsko kulturno delo: nastopaljekotosnovnošolec, poznejekot mladinec, zadnjih 15 let pa je igravec karakternih vlog v igralski sekciji KUD Mislinja. Njegove interpretacije so jasne, tekoče, naravne, neposredne, soigralci in gledalci občutijo in doživljajo lahkotnost poustvarjanja značilnih kmečkih likov, kar pomeni, da se za nastope resno in vztrajno pripravlja, tehta osebnosti, se vživlja v značaje in situacije in notranje življenje likov, ki jih predstavlja. Zategadelj so njegove karakterizacije nešablonske, se ne ponavljajo, vsaka postavitev je izvorna - ter kolikor se da - domišljena in mnogokrat presega ljubiteljski nivo. Zato ostajajo njegovi igralski dosežki oz. liki nepozabni in določajo uspeh predstav. Taki liki so: gospod Benjamin v Desetem bratu, Glažek v Županovi Micki, Mejač v Verigi, Hrast v igri Pri Hrastovih, pridigar Janez Svetokriški in še kaj. Nemajhna je zasluga Vojka Vovka za odmevno predstavitev Meškove igre Pri Hrastovih na Linhartovem srečanju ljubiteljskih gledališč v Zagorju ob Savi v septembru leta 1992.

Sonja Golec

V spomin prijatelju - pisatelju Leopoldu Suhodolčanu ob trinajesti obletnici njegove smrti

*Že let trinajst te koroška zemlja krije.
Preminil si na dan Prešernov,
v času, ko v tebi strast je
do snovanja in pisanja vrela;
bil na vrhu ustvarjalnih si moči.
Za odrasle romane in novele si napisal.
Zgodbe zabavne in igre za otroke,
vzgajal in zabaval si jih v njih,
pošteno jih učil živeti.
V mladosti na učiteljišče skupaj sva hodila,
prijateljstvo, žlahtno besedo sva gojila.
Že dolgo ni več belih najinih poti
in v logih nič več ne sneži.*

SPOMIN (L. S.)

*Listje šumi, spomin budi
na mladost, ki že davno je ni.
Takrat bila sva na poti tej,
kjer radost plesala je svoj ples.
Zdaj tebe ni, naju več ni,
le spomin kot listje šumi in trohni.*

Prepisala sem nekaj pesmi iz zbirke Bele poti Leopolda Suhodolčana; poklonil mi jo je leta 1948, ko smo bili sošolci na učiteljišču.

BELE POTI

*Bele so sedaj najine poti,
v logah sneži.
Pusti jeseni svoje boli,
bilo je in ne bo več nikoli.
Sedaj naju čakajo bele poti,
pusti jesen, v logeh sneži.*

MOJE SRCE BEDI

*Tako pozno je že v noč,
trudno je moje telo.
Kdo mi daje moč,
da uboga me pero.
Četudi vse še spi,
če še tako je noč,
moje srce bedi in ti mu daješ moč.*

PO CESTAH STOJE LUŽE

*Po cestah stoje luže. S povesnjenimi očmi
kot sive mlakuže srečuješ ljudi.
Vem, da bi dala vsem, kakor jaz, tam očem,
vsaj drobec luči iz najinih svetlih oči...*

GLEDALIŠKI ABONMA 1992/93

Takoj po obnovi Kulturnega doma leta 1983 je v Slovenj Gradcu zaživel abonma, v katerega so se vključili ljubitelji gledališča s cele Koroške. Bili so navdušeni, nekaj novega se je dogajalo in tudi predstave so bile dobre. Začetno navdušenje pa je iz sezone v sezono plahnelo, k temu so seveda prispevale tudi nerazgibane in včasih že kar dolgočasne predstave. Kljub poizkusom Kulturnega doma v letih 1989/90 in 1990/91 ni bilo dovolj prijav, leta 1992 pa je vodstvu le uspelo ponovno pritegniti dovolj gledalcev. Upajmo, da se kontinuiteta ne bo spet prekinila! Poglejmo predstave pretekle sezone!

30. oktobra 1992 je začelo sezono SLG Celje s Schillerjevimi Razbojniki. Drama je nastala leta 1781 in doživela praizvedbo naslednje leto v Mannheimu. Osnova dogajanja so razbojniške tolpe v stari Nemčiji v 17. stoletju. V te rokovnjaške družine so se poleg Nemcev vključevali predvsem Judje in Cigani. Med razbojniki pa najdemo ob zlobnih tudi odkritosrčne, resnicoljubne, zanesenjaške, skratka, dobre ljudi.

Temelj dramskega zapleta so odnosi med očetom in dvema sinovoma. Starejši Karel je pravi heroj, vsi ga občudujejo in imajo radi, mlajši Franz je grd, ciničen, ljudje ga ne marajo. Karel zaradi Franzovih spletk prestopi družbene meje in tragično konča. Ob protagonistih je bilo na odru še šestnajst moških in dve ženski, kljub vsemu pa nas predstava ni ogrela, zdela se nam je nekako odmaknjena, nismo se bili

ODKRITJE STOLETJA

Arheologi mariborskega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine so pod strokovnim vodstvom arheologinje Mire Strmčnik odkrili v cerkvi sv. Jurija na Legnu temelje prvotnega svetišča, ki naj bi ga zgradili v 9. ali 10. stoletju. Našli so tudi več grobov in nakita. Strokovnjaki menijo, da je to odkritje dogodek stoletja. Po končani obnovi bo temelje in najdene predmete mogoče videti, saj bodo del tal pokrili z močnim steklom in tako zavarovali najdišče.

sposobni dovolj uživati vanjo.

Čez mesec dni je bilo pri nas MGL s Flisarjevo tragikomedijo Kaj pa Leonardo? Na odru se pojavi psihiatrična bolnišnica. Ljudje so zaprti zaradi bolezni ali izolirani zaradi družbene represije in popolnoma podrejeni samovoljni manipulaciji zdravnikov. To je metafora današnjega totalitarnega sveta.

Avanturist Flisar, eden najbolj priljubljenih sodobnih slovenskih pisateljev, je ustvaril tekst, ki je z dobro igralsko zasedbo (Veronika Drolc, Darja Reichman, Milan Štefe ...) pritegnil gledalce. S smehom smo se odzivali na komične situacije in hkrati čutili grenkobo življenja.

Tik pred novim letom nas je razveselila komedija Ob letu osorej (avtor Bernard Slade). Dolgo smo čakali na predstavo, o kateri se je veliko govorilo predvsem zaradi duhovitih dialogov in dobre igralske zasedbe. Polona Vetrin in Ivo Ban sta bila res imenitna. Njuni pogovori ob rednih vsakoletnih srečanjih dveh ljubimcev, ki živita vsak svoje družinsko življenje in se seveda starata, so pri publiku sprožali glasen smeh. Hkrati pa se je marsikdo vsaj za trenutek tudi zamislil v lastne družinske razmere in odnose. Nosilec predstave je bil Cankarjev dom.

Ob najavi Prešernovega gledališča iz Kranja smo se malo namrdnili. Zdelo se nam je, da to "podeželsko" gledališče ne bo na ravni ljubljanskih gledaliških hiš. Kljub temu pa nas je Ibsnova Nora 29. januarja 1993 navdušila. Priznati moramo, da nam je po vrsti modernističnih (ki jim je pogosto težko slediti) ustrezala jasna realistična predstava. Konflikt med moškim - zastopnikom razuma, in žensko, ki ji vlada srce. Boštjan M. Zupančič pravi: "V svetu stalnega in vseobsežnega nesporazuma med moškim in žensko, v svetu, v katerem je zvečine celo medsebojno razumevanje največkrat nasledek nesporazuma, ki je dovolj velik, da omogoča meni, ki ne razumem, česa ona ne razume, da zmotno mislim, da razume; in njej, ki prav tako ne ve, da jaz ne razumem, da domneva, da razumem - v tem norem svetu, se je Ibsen odločil, da košček te medsebojnosti prikaže v drami." Najbolj presenetljiva je Norina odločitev, da bo zapustila Helmerja. Velika večina žensk, ki doživlja podobno usodo, nima dovolj poguma za tak korak. Navdušeno pa zaploska junakinji, ki je dovolj odločna, da to zmore.

Še en zakonski par smo spoznali - Julijo in Romea po tridesetih letih skupnega življenja - v veseli žaloigri MGL Bil je škrijanec sodobnega židovskega umetnika Ephrama Kishona.

Shakespeareova Romeo in Julija sta polna mladostnih čarov, sile in nezadržne moči. Padeta kot žrtvi sovraštva in surovosti lastnih družin, v naših srcih pa večno živita naprej kot ideal plemenite zakonske zvestobe. Kishon pa je nadaljeval tam, kjer stari William tragično prekine. Kishonova Romeo in Julija sta (kot večina starih zakoncev) drug drugega sita. Razmišljata o tem, da bi se razšla ali se drug drugega kakorkoli drugače znebila. Vmeša se tudi mojster Shakespeare, ki mu je taka podoba njegovih junakov čisto tuja in ju ne more razumeti.

Janez Hočevar kot Romeo in oče Lorenzo ter Maja Boh kot Julija, njena in Romeova hči in Julijina Rojka, sta bila odlična.

Grozljive stvari zvenijo manj grozljivo, če so zavite v humor, pravi Ephraim Kishon. Tudi mi mu lahko verjamemo.

Vseh imetnikov abonmaja je bilo 300. Preostale sedeže so bolj ali manj zasedli drugi gledalci. Najbolj zasedena predstava je bila Ob letu osorej. Kar nekaj ljudi je ostalo brez vstopnic, to pa se v Slovenj Gradcu ne zgodi pogosto.

V pričakovanju nove gledališke sezone
Helena Horvat

21. SREČANJE MLADIH PESNIKOV IN PISATELJEV

Na letošnje (1993) 21. območno srečanje mladih pesnikov in pisateljev Slovenije (področje Koroške in Štajerske) je prispelo 42 (dvainštirideset) s šiframi opremljenih literarnih avtorskih projektov. Žirija v sestavi Andrej Makuc (predsednik), Miran Kodrin in Tone Turičnik je svoje analize, dognanja, ocene in izbor usklajevala na skupni seji dne 11. 5. 1993, tako da so nadaljnje konstatacije soglasne.

Najprej predlaga oz. priporoča razpisovalcu naslednjih območnih srečanj (ZKO Slovenije), da limitira spodnjo in zgornjo mejo pri v pretres poslani pesniški žetvi (recimo najmanj deset in največ dvajset pesmi), v prozi naj bo to črtica ali novela (največ avtorska pola), dramski poizkusi pa so tako redki, da bi bilo kakršno koli omejevanje neproduktivno in je dobrodošlo vsako, še tako obsežno besedilo.

V zvezi z na natečaj prispelo literaturno vrstnostjo besedil je bilo 33 bolj ali manj obsežnih avtorskih projektov pesniških, 11 proznih in le en sam dramski. Večjemu sumarnemu številu prispevkov od onega, zapisanega v uvodu, so vzrok pod isto šifro odposlani večvrstni teksti (proza in poezija). Tako bogato število tistih, ki vstopajo ali pa so že vstopili v svet literature (za nekatere izmed izbranih slednje izreka žirija s polno odgovornostjo), lahko narod, ki je nenehno izpostavljen ogrožanju večjih in frekventnejših jezikov, samo razveseljuje. Ob tem pa je treba v naslednji sapi, če hočemo biti drug z drugim poštene, priznati, da pa je bilo vmes tudi mnogo nedodelanega, nedorečenega, kratka, začetniškega ... Naloga žirije seveda ni bila v iskanju slabega, grajanju neuspešnih poskusov itd., pač pa v izboru tistega, kar je vredno, kvalitetno, kar literarno sedi in velja, kot radi rečemo.

V tem smislu je med na srečanje prispelimi teksti nekaj že čisto pravih literarnih dosežkov, vrednih revialne objave in s tem srečanja s številčnejšim književnim bralstvom. Med ustvarjalci jih je nekaj bogato načitanih (poznajo trende v postmodernizmu, obvladajo literarno margino ...), zavidljivo teoretično podkovanin (pesniške forme, venci, akrostihi), zavidanja vrednih iskalcev lastnega izraza (sloga) itd. itn. Vse to seveda samo razveseljuje.

Po individualnih branjih in pisni utemeljitvi smo člani žirije uskladili svoje izbore in se odločili, da predlagamo za republiško srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov naslednje avtorje, označene s šifro, toda kasneje prepoznane z imenom in priimkom. Pripominjam, da zapisani vrstni red ne predstavlja nikakršne razporeditve v kvalitetno lestvico - saj vemo, da literatura ni teniški turnir - ampak je splet golega naključja in oblikovalskih prizadevanj.

Žirija je izbrala naslednje avtorje:

- **Mateja Jandl** (Pontifeks), Slovenj Gradec,
- **Lidija Artelj** (Tehtnica), Prebold,
- **Bernard Globočnik**
(Plakatiranje prepovedano in Tipkala mi je žena), Celje,
- **Aleksandra Žehelj** (Waitapu), Laško,
- **Irena Planinc** (), Maribor,
- **Gregor Fras** (Adijo, Tizian, jaz sem že začel), Slovenj Gradec,
- **Anita Krivograd** (Mondo bizzaro), Podvelka,
- **Brina Zupančič** - Rogelj (Preludij), Celje,
- **Irina Kralj** (Sreča), Velenje,
- **Alenka Jovanovski** (Lucifer), Štore,
- **Marjan Kukovec** (Bisernica), Velenje, in
- **Valentina Smolnikar** (Krog), Slovenske Konjice.

Žirija izreka vsem sodelujočim priznanje za smelost pri odločitvi za sodelovanje na natečaju, izbranim avtorjem še enkrat spoštljivo čestita za nastale ubesedene čarobnosti, vsem (nocoj zbranim), ki se spopadate z besedo tako ali drugače, pa želimo čimveč ustvarjalnih užitkov in imenitnih literarnih domislic.

Andrej Makuc

Valentina Smolnikar

PRAV NIČESAR NI POTEM

*Ni življenja, ni gorja,
ni ljubezni, ni solza,
ni dobrote in ne zla.*

*Prav ničesar ni potem,
ko se življenja nit odvijje,
ko se ljubezni sok izpije,
ko se dobrote moč prekrije.*

*Ni bolečine, ni radosti,
ni lepote, ni krepósti,
ni besed in ne bridkosti.*

*Prav ničesar ni potem,
ko srce ti ohromi,
ko oko ti oslepi,
ko uho ti oglušči.*

ŽIVLJENJE

*Skala je in ne pepel,
kamen, ki ne bo strohnel,
pesek je, ki se zdrobi,
prah, ki se povsod zgubi.*

*Morje je, ki valovi,
reka, ki naprej hiti,
potok, ki drvi od tod,
kaplja, ki gre svojo pot.*

*Ogenj je in ne vulkan,
luč, ki vodi te v nov dan,
bakla, ki več ne gori,
svečka, ki le rahlo tli.*

OČI SLEPCA

*Neme oči hrepenenja.
Uprti pogledi v praznino.
Megleni zidovi pregrad.
Mrtva prozornost gledanja.
Bele solze v očeh slepca.
Slepo strmenje v nevidnost poti.
Potovanje s temo v temi.
Čutenje vidne brezčutnosti.
Ugaslost sijaja.
Črne oči krvavenja.
Zrenje v ničevost trpljenja.
Življenje z očmi brez življenja.*

Marjan Kukovec

POLAGALA V JASLI SVA OTROKE,
izlivala kristalnost v objeme
in pripenjala krhkost cvetov
med sramežljivo zvezdje.
Odgrinjala sva v roso položene trave,
žela sanje in sejala zlatje.
Poljube risala, poslikala metuljine poglede
v jutru. Zadihala v trnju žameta.

V TRAVJE SIPLJE SE

spomin medlen,
med rane vtaplja toplo sonce
zlate lise in skelenje.
Od kod molitev hladna
vedrit pritepe se pod našo streho,
kdo pozdravlja nas z belimi rokami,
da zavijemo se v mrtvaške prte?

NA SHOJENIH POTEH SADIVA KRIŽE,

v bezgu mehčava tkanino lesa,
iz toplih dlani diši po prostaški molitvi,
v njih se spoteno delijo žeblički.
V nepozabno sujejo besede,
izdihi, zadnje cvetje za vence vene
in razmaže mrzlo ilovico.
Pesem sivi v znamenjih časa. Brez
najinih podob.

Irina Planinc

4

Absurd za tebe
Ko si mi rekel da si človek
sem spoznala da si podgana
In potem ni več pomagalo da sem človek jaz
ker sem miš m i š
Jaz plastika
Ti H₂SO₄
In bilo je prepozno
čeprav je bilo prehitro
In vem da vem
oziroma - vse in nič
Ampak vlogo lahko spremenim
brez če - ja?!
v svojem gledališču si nadenem masko
te šokiram z izidom 1:2
In sem podgana;
odgriznem ti žilavi mišji goltanček
da kri špricne iiii!
poškropi na novo popleskano steno
Izžrem ti oči
olupim kožo kot pomarančo
košček za koščkom
A tega zločina ne bom zagrešila
ne boš zagrešil
ker navsezadnje sva človečna človeka
čeprav sva podgana in miš

a5

Kaj je biti sam
zaradi sebe
ko gledam skozi zimo
v poletno senco
tam za nazobčeno črto
tli rdečeoranžna žerjavica
zatona očiščenega dne

Brina Zupančič

POZDRAVLJENA

I.
Ruski ljudje
imajo staro,
lepo navado:
ko se razhajajo,
morda za vedno,
za hip posedijo
brez vsake besede
in grejo na pot:
izzven brez kadence:
moram si ga zapomniti.
Bogvekolikokrat me še čaka?

UNE BARQUE SUR L'OCEAN

(Ravelova skladba)

Nisem utegnila povedati,
da ga pošiljam
v zvoke klavirja.

Da bo mornar na barki,
ki sliši in pravi
"adieux".

Barka odplula.
V zvoke odplula.

Le še odblesek,
le dve terci
od vsega ostali...
nič
več...

P.S.

Z rastočo kvarto kot ta "adieux"
se začne
naša narodna
"Zaplula je barčica moja".
Šele zdaj jo razumem.

KORENINE BESED

Zdaj vem,
da imata
"srečati" in "sreča"
isto kri.
Slovenci pozabljamo,
katera beseda
katero rodi.
Sreča se je rodila takrat,
ko sta bila dva
vsak na svojem koncu sveta,
pa sta se podala na pot
in se nista zgrešila.

Alenka Jovanovski

LUCIFER

Rima, romanska veriga, obroč iz glasov...

Iz diha nemira, ki nemo vibrira
med romskimi prsti, perut svetla izvira
v lok leta vpeta bi preletela...

Sekira zasika v prosojni molk loka.
Okamni ga v kip iz sladkih besed,
munificira ga v mutasti led,
ga pahne, da pada, da pada,
da v sivo težnost padajoč posivi,
posipan s pepelom svinčenečasa
se vpraska v beli papir, Nosilec luči.

Še diha nemir, nemogoča stvar, ki
je v udih, teh koreninah, z obročem objeta,
ujeta stvaritev sveta in sveta.

BELI

pepel mojega pepela
bo pel belo razbeljeno pesem
popolnega požrtja
ostudnih teles.

Z drznimi rezi zareži
v to belo testo,
da sok suh oživi,
da videc dvospolni
ga oko ognja dobi.

Beli pepel bo pel
pesem preobrazbe v belo.
Tokrat boš.
Grozljiv, nedefiniran,
teža poplave vseh barv:
Angel z belo bijočim očesom.

IHTIŠ

Ich ihtiš, spočet v maternici ledeni,
ich spočet in spočet,
v spočetju spočit,
ti tujek v tunelu nemškega H.

Ki te potiska navzven zven,
da razbarvan nemo zvoniš,
da v bele atome hitiš,
ti iti, iš iš.

*

ENDLESS PEACE

Praznota je
tihota z glasbo.
Praznina je
tišina,
ki me spominja, rani, vleče.
Brez razglašenih akordov klavirja
se je poslovila,
z novim plodom nezaželenega.
In zopet zdaj znova
praznoto
naj najdem,
v tistem uglašenem pogovoru
tvoje konice prsta z mojimi lasmi.

Aleksandra Žehelj

UTRUJEN OD MILIJONOV TEH LAŽI,

*zavej se vendar sreče svoje prave,
ne išči več med praznimi ljudmi,
ne stoj na robu podarjene slave.
Rodil si v času se, ki slab je, vem,
a slab za vse in ne samo za tebe,
ki ne pove, kaj smem in kaj ne smem,
ko marsik'tera zdravih rož pozebe.
Ko treba je modrosti prave ti,
ko je najteže laži pobegniti,
ko vsem se zdi, da več rešitve ni;
ne pusti si ukrasti svoje biti!*

GORELO ENO SAMO SONCE PRAVO

*in ni se bati, da bi kam odšlo,
spustilo se bo mnogokrat na travo,
zvečer zatonilo - a zjutraj vzšlo.
Kdor ljubljen ni, ta naj se joče v jasi,
kdor ljubljen je, ta naj se tam smeji,
kdor ljubi, išče naj, kar JE, med klasi,
morda še kdo iskati si želi.
Morda se najdeva na širnem polju -
da se ne vidi, take teme ni,
in nekaj v neskončnem je vesolju,
objelo te bo s toplimi dlanmi.*

EDINO TO SE PRAV LAHKO ZGODI,

*da šotor se postavi'z take niti,
da ko povodenj nadenj se spusti,
ga moram le na soncu posušiti.
Ni važno, kje ti hišica stoji,
ni krajev, kjer nikoli ne dežuje,
je važno le, če v njej se kaj kroji,
če raste kaj, če kaj v njej se kuje.
Če palček travico v njej sadi,
naj ta mu bo v veselje čisto pravo;
boš videl, kako majhne so skrbi,
ko gledal boš nazaj v svojo glavo.*

Mateja Jandl

PRVI SPOMIN

*Stare gospe in stari gospodje
dišijo drugače;
kot bi odprl tisto staro omaro spominov,
ki so rahlo otožni in pozabljivi.
Stare gospe uporabljajo mila časa
izgubljenega,
ki se ne vrne.
In če jih dobro poduhate,
se boste spomnili topline in mokrote
prvega skrivališča.*

ODITI 1.

*Zdaj se že večkrat
odlepim
od sebe
in
včasih je težko
vrniti se v lupino,
kjer je
tip, ki raziskuje kožo,
vonj, ki spominja,
sluh, ki barva.*

Gregor Fras

PRAZNE MISLI

*Zaljubljen sem v norost,
v kaotičnost tega sveta,
v zgubljenost ljudi
in v jok otrok.
Magičnost besede „nor“
me spravlja v nepopisno veselje
in razposajenost;
zaljubljen sem v prazne misli,
ko imaš možgane popolnoma svobodne,
ko se vležeš na posteljo
in z neumnim pogledom zreš v strop,
v pajka na stropu,
kako plete svojo mrežo
(in mu jo ti nato seveda razdreš).
Zaljubljen sem v nesmisel tega življenja,
v katerem so misli nepotrebne;
razen za njihovo praznjenje...*

NOVOROJENČEK NA HARLEY - DAVIDSONU

*Milijon in stotisoč kubičnih centimetrov
drvi po prazni,
prašni cesti
v svet življenja.
Kromirani deli njegovega hudiča
se svetijo ob prvi videni svetlobi;
z nogami naprej
ter glavo varno na jeklenih nosilcih.
Oči se solzijo od prevelike hitrosti
in usta so suha;
bela cesta se bliža koncu
in roke boga se stegujejo k tebi.
Nežno zajočesh...
Novorojenček na Harley - Davidsonu:
postal si nesmrten!*

PLES V MASKAH

*Veličasten zvok fanfar je oznanil ples -
ples v maskah;
na ples v maskah prišli so vsi,
ki kaj pomenijo in kaj nase dajo:
prišla je laž (preoblečena v resnico),
prišla je resnica (preoblečena v jezo),
prišla je zavist (preoblečena v resnico),
prišla je dobrotta (preoblečena v laž),
prišlo je ljubosumje (preoblečeno v dobroto),
prišel je srd (preoblečen v ljubeznivost),
prišla je grozota (preoblečena v zavist),
prišel sem jaz (preoblečen v pesnika).
Bil je ples v maskah,
bila je zmeda in veselje;
prišlo je do zvez za eno noč,
prišlo je celo do resnih zvez,
prišlo je do prijateljstva,
prišlo je do sovraštva;
a naslednji dan
se je vse porušilo kot
ples v maskah...*

*

Lidija Artelj

ZLODEJ IN PALČKI

Zgodilo se je njega dni, ko se je o samem Zlodeju s Pohorja govorilo daleč naokoli. Marsikatero grenkobo je povzročal kmetom. Prav vsakemu, ki je živel na Pohorju, jo je vsaj malo zagodel...

Tako se je nekega poletnega popoldneva zgodilo, da so oblaki kar na hitro zakrili nebo. V trenutku se je čisto stemnilo. Kmetje niso imeli časa, da bi pravočasno spravili otavo do doma. Krave so se prestrašene poskrile s pašnikov v gozd, pod drevje. Ljudje iz bogatih in revnih osamljenih kmetij pa v skrivne koticke hiš. Bliskalo se je, grmelo in ulivalo nekaj ur.

Proti jutru se je narava umirila. Posijalo je zlato sonce. Veselo in razigrano, kot da se tu na Pohorju ni nič zgodilo. Nagajivo je poslalo svoj nasmeh in jutranje žarke vsem enako. V vsej tej svetlobi se je videlo razdejanje nevihte prejšnjega dne.

Strela je udarila v hišo revnega kmeta, ubilo je več krav, izruvano je bilo marsikatero drevo. Kmetje so se o dogodku pomenkovali dolgo časa. Bili so si edini:

"Da! Spet je imel Zlodej prste vmes."

Od tedaj dalje so bili še posebej previdni. Vsakdo se je bal, da bi se Zlodeju zameril.

Bilo ga je tako težko prepoznati. A vedeli so prav dobro, da se rad sprehaja tod okoli. Pastirji so znali povedati le to, da so večkrat opazili hoditi naokoli zelo praznje oblečenega gosposdiča, ki se je kar naenkrat pojavil in tako tudi izginil

Bernard Globočnik

TUDI IDIOTI SE KOPAJO...

Ležal sem v sobi in buljil v strop. Po kotih so pajki pletli vabe. Zraven mene je ležala steklenica vodke, zavojček cigaret in čips. Spet me je mučil eden TISTIHI dni. Nisem mogel piti, nisem mogel jesti in bilo mi je slabo. Ugasnil sem cigareto ob robu postelje... Grozno me je bolela glava.

Z Vesno sva se dokončno razšla pred tremi dnevi. Zdržala je najdlje od vseh. Tri mesece se ni pritoževala, potem pa mi je vrgla pečeno kuro v glavo, razbila kuhinjo in odšla.

Ostanki kosila od prejšnjega tedna so smrdeli v pomivalnem koritu. Čiste posode več ni bilo. Tudi celih kozarcev ne... Samo debele svinjske podgane v moji glavi in kič.

Sedel sem v staro, razmajano čudo od avta, obrnil ključ, prestavil v prvo in speljal. "Greva, punca, v južne kraje jahat vole, fukat zmaje!" mi je pelo v glavi. Ceste so se ožile kakšno uro, dve - ne vem natančno -, ko sem ustavil pred največjo stavbo v tisti okolici. Pripravljalo se je na dež. Ali na sneg... Vseeno... Letni časi me niso zanimali. Ni me zanimalo ničesar.

Vonj po kloru me je udaril v nos takoj, ko sem vstopil. Na levi je bil butik, na desni bife, naravnost pa pult, pred katerim se je gnetlo ljudi. Nosili so velike pisane torbe.

Zavil sem na desno, kjer so prodajali pijačo. Prihajalo je vse več žensk: majhne, velike, stare, mlade, grde, manj grde... Tudi nekaj boljših je bilo vmes. Spil sem vodko, se postavil v vrsto, čakal nekaj let in naposled se je razkadilo. Pred mano je stal samo še pult z napol nago blondinko (ali blondincem) na drugi strani. Takoj mi je padel v oči globok dekolte... V bistvu sploh ni bil dekolte ampak razporek od ramen do popka. Niti zamatkov jošk ni bilo. Zlizana surf deska! Nagnil sem se naprej in pogledal dol. Krilo! To me je spomnilo na film, ki ga je vrtel Jošt v nekem jebenem stanovanju. Moške so porivale ženske, ki so bile moški. Ali obratno. Ali tako nekako...

V bifeju ni bilo gneče. Naročil sem pivo. Steklenice izza barmana so bile zgledno zložene. Bilo je šest vrst, v vsaki vrsti po sedem steklenic. Korakale so od zgoraj navzdol. Štel sem steklenice, srkal pivo in razmišljal o številkah na lotu.

Po nekaj minutah sem se spet postavil pred pult. Travestit je še zmeraj vstrajal s prekrizanimi nogami v isti pozi. Lahko bi si oblekel pult ali kupil umetne joške! sem pomislil.

Eno karto? je vprašal.

Imel je ženski glas. Verjetno so mu zamenjali glaske! me je prešinilo.

Irina Kralj

TINČKOVA ZALIKA

Tinček je bil vaški posebnež - vaški norček, nikogaršnja sirota. Vsi so ga poznali, ga ogovarjali in se norčevali iz njegove reve, če se jim je ravno zahotelo zabave; najbrž zato, ker je bil otroško preprost in v svoji nedolžni naivnosti pravi ventil za tiste, ki ubogih nikoli ne morejo pustiti srečnih v njihovem svetu.

Sirotu je bilo že blizu štirideset. Lasje so mu že posiveli, poraščena brada se je tudi že pobelila in zaradi nizke postave in potlačene nosu ter nekam račje hoje je vsak takoj pomislil na gozdnega škrapa.

Tinček je bil nezakonski sin ene izmed hčera pred vojno sila močnega kmeta. Šepetali so, da je otrokov oče ožji član družine in ker bog takih krvoskrunskih zvez ne gleda rad, je kaznoval ortoka s pičlo mero pameti, prikrajšal ga je povsod in ni je bilo stvari, s katero bi ga bil radodarno obdaril.

Nezakonska mati pa je naredila še drugo usodno napako v življenju: poročila se je s pijancem, ki jo je kmalu spravil v grob, nato pa zapil še grunt, in ko je končno utonil v pijanih sanjah, ni Tinčku ostalo na svetu popolnoma nič, razen ničvrednega skrbnika, ki mu ga je izbral pijani oči.

Tako je Tinček dobil izbo v eni izmed hribovskih kmetij, kjer je bil - tako rekoč - za hlapca. Pokladal je živini, krmil kokoši, pasel krave in lenobo, včasih pomagal na polju in pri košnji. Nobeno delo mu ni šlo kaj prida od rok, včasih se je skrtil na skedenj ali pa sedel na štor in potočil kakšno solzo za rajno mamicco; spet drugič si je dal duška in preklinjal svojega luftarskega očima in skopuškega skrbnika, ki sta ga naredila za reveža. Za svojo duhovno in telesno revščino je krivil ves svet in včasih je tako grdo in hudo gledal po vasi, da so se vaški mulci v smehu razbežali in ga od daleč klicali:

"Tinček, kdaj bo pa ohcet?"

"Tinček, kje pa imaš nevesto?"

"Jaz že vem, kje je moja nevesta! Danes mi je dala tri obešalnike zastonj, da si bom srajce gor obesil!" se je brezzobo smejal podraženi in neskončno zadovoljstvo mu je sijalo iz temnih oči.

"Povej no, kdo pa je tvoja nevesta?" so silili otročaji in se mu vse bolj bližali.

"Saj sem vam že povedal: Zalika! Trgovka je, tam doli v dolini! Zmeraj je prijazna! Čisto vse mi pokaže in nič ni huda, če nič ne kupim!" je žarel in hvalil trgovkine kvalitete.

"Oooo, tista bo pa premlada zate!" so se hihitali smrkavci in ga spremljali s poskakovanjem.

"Nič ni premlada! Kaj pa naj s staro, še otrok mi ne bi mogla dati!" je bil prepričan ženin in potegnil pest bonbonov iz polnih žepov povešenega suknjiča.

"Nate, le jejte, da boste hitro zrasli! Cukri so zdravi!" jih je poučil in še sam vtaknil sladkost v usta.

"Kdaj se boš pa ženil?" so ga radovedno zasliševali.

"Še ne vem... Zalika še nič ne ve!" so ramena zaskrbljeno skomingnila.

"Povedati ji moraš! Čimprej, če ne, se bo s kom drugim omožila!" je slišal opomin, ki ga je dodatno zaskrbel.

"Ja, bo že treba... V nedeljo po maši bi moral stopiti k njej!" se je negotovo odkrhal in trudno obstal na vrh klanca.

Pogledal je po dolini, se ozrl po gasilskem domu, gostilni in šoli in nazadnje ljubeče objel trgovino, kjer je delala njegova Zalika.

Anita Krivograd

CELO V PONEDELJEK ZJUTRAJ SI LEPA

*nanj
ob prvem tonu iz zvočnika na lesenem podstavku
hkrati z vonjem po kavi iz avtomata
ko po ulici mimo Astorije zavijem na levo
harmonija goloba z izgubljeno sveže pečeno
žemljo na vogalu Gosposke
zamenjam jo za Slovensko
zavrtim se da ustavim vrtinec
da dobim občutek večnega*

*misel nanj
celo v ponedeljek zjutraj je lepa*

PRIČAKAŠ

*pričakaš kletno vlago
v prostorih na poti od jutra k večeru
in v noči v kotičkih ustnic moških
vlago poljuba
peščena pena so sanje popotnika
ki na tej poti se le vzpenja
vidi palačo in sedem palm na vrhu
živi pa en sam zapor in noči dolgih nožev*

*še želiš potovati popotnik
še želiš pesnikovati pesnik*

V PORCELANU BELINE

*V porcelanu beline iščejo strast
in igrajo potešenost ob koncu:
moški si živčno prižgejo cigareto,
ženske postanejo melanholične.
Možne so izjeme
(Napoleon je bil vedno na konju).
Moški,
če iščete mene,
pridite v črnem, v žametni noči,
poglejte v grobnice na pokopališču,
v zakotne ulice opuščene rudnike,
v podobne slike*

Odločila sem se za črno ljubezen z vami.

**Mladi avtorji,
udeleženci 21.
območnega srečanja
mladih pesnikov in
pisateljev Slovenije,
na svečani prireditvi
v kulturnem domu
Slovenj Gradec**

21. SREČANJE MLADIH PESNIKOV IN PISATELJEV

ČRNA CELINA JE TU, LE DOBRO JO JE TREBA POGLEDATI

Slovenija, moja Afrika (ČZP Voranc, 1993) je knjiga esejev in zapisov, kakor je svoje najnovejše delo tudi podnaslovila ali za bralstvo na pot pospremila avtorica Silvija Borovnik. V dva razdelka razmejena noviteta (po prvem je knjiga tudi dobila naslov, drugi pa je geografsko bližji - Na poti v Andoro - toda v polemiki enako zajedljiv), vsebuje 13 besedil. Toda trinajstica v tem primeru nima nikakršnih vraževernih konotacij, saj so eseji, besedovanja o literaturi in ljudeh, polemike, kritični pretresi in še bi se lahko našla kakšna opredelitev oz. poimenovanje za zapisane tekste, so torej prekleto zaresni, če že ne usodni za posameznika, etnijo in narod.

Natančnejši vpogled v knjigo omogoča naslednjo vsebinsko oz. motivno razgrnitev: žlahtna polemikarka, razpravljalka in literarna sopotnica sodobnosti zastavlja pero in besedo o "mladi slovenski prozi", o Dragu Jančarju, Florjanu Lipušu in Tonetu Pretnarju, o "principu ženskega" in Berti Bojetu, pa o Petru Handkeju in njegovih zmotah, o svojih skušnjah s hladom tujine (Krakov) in trpkim slovenstvom (lektorstvo v Gradcu).

Vseskozi pa je knjiga tudi svojevrstna avtorična samorefleksija, kar ji omogočajo različne pozicije, saj nastopa kot literarna kritičarka oz. ocenjevalka, prevajalka, lektorica in pisateljica. Njene izkušnje so dovolj bogate, da skozi knjigo bralec dobesečno shlasta, pri čemer pa je deležen še avtoričnega razkošnega sogovornišva, pa lucidnosti v neizprosni kritičnosti, ko so stvari sveta pritrane do absurda.

Teme, ki se jih je avtorica lotila, zaradi aktualnosti snovi torej, v podaljšku to pomeni - zaradi vedno znova ponavljajočih se neumnosti, ki jih počnemo s tem svetom in v njem, ostaja knjiga Slovenija, moja Afrika vedno mlada, sveža, nova... In treba je dodati, žal na žalost tega sveta, vendar pa avtorici v prid, da marsičesa v knjigi čas ne bo povozil. To je dobro za zapisano besedo, toda slabo za svet.

Andrej Makuc

H.M.D.

(foto: Tina Hauser)

Vesna Roger

ZDAJ VSE DRUGAČE JE

*Zdaj vse drugače je,
vabi me na ples,
čeprav sam odhaja scat.*

*Gleda me,
ko v drugem sem objemu.*

*Oči so zrle v oči,
nič-nasmeha-nič.*

*V tistem trenutku verjetno
nisva kaj mislila.*

Lojze Logar. Spomenik. 1984, 100x70,
mešana tehnika, papir

OPROSTITUTE, KER MOTIM

Pesniška zbirka Blaža Prapotnika Pegaz prebija zvočni zid pomeni v (zdaj že množinski obliki rabljeni) črti prsniških prvencev ČZP Voranc novo, branja in razmisleka vredno stran. Po Regratovem cvetu Milene Cigler in Darje Kniplič Vrti se, se vrti - Prapotnikov Pegaz /v strg. mit. krilati konj, rojen iz krvi Meduze, ki jo je ubil Perzej - z udarcem njegovega kopita je nastal izvirek Hipokrena, ki je navdihoval pesnike/ razkriva samosvoj pesniški profil, ki v silovitem trčenju s svetom le-tega neprizanesljivo in brezobzirno razkrinkuje, a dosleden v poštenosti tudi ne prizanaša pesniku. V razkrivanju prave podobe sveta in samega sebe pesnik brezkompromisno odstira tančice, ki površnemu živelcu in opazovalcu načarajo ta svet v privid, ki za resničnost tostranskega nima nikakršne teže. Zato tudi ni dobro dati se zapeljati figurativnemu pomenu Pegaza, ki je simbol pesništva in svobodnega pesniškega navdiha, saj ostaja avtor pesniškega prvenca tuzemski in ne pristaja na zanosna stanja, ki bi ga nosila v privide lažnih svetovij. Njegova pesniška poza je položaj odprtosti za svet in prostor vstopanja sveta vanj. Blaž Prapotnik se še kako zaveda, da je to pač edini svet, ki nam ostaja na razpolago in da smo preprosto usojeni na to, da ga skušamo spreminjati in narediti boljšega. In sebe z njim.

Pesniška žetev je v zbirki razporejena v tri razdelke : Boste znali razvozlati, Poklonil bi ti ves svet in Največja umetnost je, ki predstavljajo tudi tri motivne oz. tematske sklope (pesnik, ljubezen, svet?).

Za likovno opremo zbirke sta poskrbela Barbara Jakše in Stane Jeršič. Zapisati velja, da so fotografije imenitno dopolnjevanje in nadgrajevanje pesnikovih sporočil, morda bi veljalo reči kar duha zbirke. Kadar je slednje moč zapisati za 105 strani poezije, potem smreke niso padle zaman.

P.S. Če se bo tudi vam po prebranih verzih zgodilo, kot aludira naslov tega zapisa, potem je avtor svoj namen dosegel. Gotovo se boste na potovanje s Pegazom odpravili še enkrat.

Andrej Makuc

Marjan Mauko

ZALILI SMO ROJSTVO DEKLICE

V četrtek sem skočil po službi v hotel po cigarete in tam me je čopnil magister elektronike Joži. To je tisti, ki ima na strehi čudno velike antene, vidite jih od daleč, če se peljete proti Avstriji. Plačeval je vsem. No, sem si mislil, ko me je povabil, ena steklenica bi se mi kar prilegla. Ko sem se nekoliko upiral, sem imel na mizi že drugo. Strela, sem si bolj potihem mislil, kaj bo le rekla, ko me tako dolgo ne bo na kosilo. Ampak, kar je, je. In pri tretji sem ga bolj iz vljudnosti vprašal, s katero ima otroka. Ampak, ta naš Joži je čuden tip. Namesto da bi mi kaj povedal o materi svojega otroka, mi je začel trobentati o nekem Halleyu, ki je sestavil tabele o smrtnosti in tako postavil in odprl pot sodobnemu zavarovalništvu. *Da veš, mi je rekel Joži, ta Halley ga je rad dal na zob. Da, celo s samim ruskim carjem Petrom Velikim se je divje zabaval, ko je le-ta obiskal London.* In je dvignil prst. *Torej ta, temu Halleyu se je posvetilo, da je komet, ki ga je opazoval leta 1682, isti, ki so ga videvali in opazovali, ko je pač naredil obhodno pot, in se dal videti z Zemlje. In tako je dobil ta komet ime po tem astronomu.* Ampak, kaj me briga ta komet, sem si mislil in pil lepo naprej. Znanci so prisledali, čestitali, zvedeli, da je deklica, spili in odšli. Jaz pa sem kar obsedel. Pijača popita na prazen želodec je naredila svoje. Šel sem odtočit, in ko sem se v stranišču zibal, sem se spomnil, da pravzaprav sploh ni povedal, s katero ima to deklico. Ne, fant, ne boš mi ušel, sem sklenil, ker bo to moje zanimalo pa se mi bo lažje godilo, ko bova poračunala, ko se bom priklatil domov. No, malo pa me je tudi že radovednost začela matirati. Ampak, kako ga naj obrnem, ko pa lepo vsakega povabi, plača pijačo in pove, da ima dečvo, če ga vpraša. Ko sva bila spet sama, sem ga spet vprašal. On pa o balonih. Da se dvignejo celo do petdeset kilometrov visoko. Zdaj mu nismo dali več miru. On pa je drobil o neki šesnajtletnici Mici, ki ima IQ 230, pa o njeni štiriindvajsetletni sestrični Jani, ki ima IQ 180. In še o dvajsetletni Slavici, ki ima IQ 245. Ki so celo pred svojim, starši skrivale svojo inteligenco. Starše so zgubile, ko so se skupaj podali na izlet in je letalo padlo. *Saj se spomniš tiste nesreče. Seveda. Samo, dragi moj Joži, kolikor vem, so genijalci že pri 160 izredno redka prikazen. Ti pa imaš kar tri na kupu. To ti pa rečem, Joži, če bi bilo vse to res, bi take tri babe naredile hudiča in pol, čeprav so samo babe. Saj so, je pohitel. Kaj pa takega, sem ga podprl. So, so, je zadovoljno zagodel: Naredile so balon za pet milijonov kubikov in sistem za recirkulacijo, sistem za obnovo zraka, vode in hrane, in to za pet oseb. Stoletja dolgo bi lahko živelo pet ljudi v vesolju. Ti je jasno, kaj ti pravim?*

Seveda mi je jasno, Joži, sem se napihnil, kot da gre zares. Samo to stane, se ti ne zdi? Haha, se je zarežal in zapel "Še kijklco prodala bom." Jaz pa nazaj Za kijklco bi dobile le za kak litrček, kaj več pa ne. Točno tako mi je potrdil, za kijklco pa res ne, ampak za strokovne članke po strokovnih revijah, in to v vseh jezikih.

Devize gor, devize dol, tudi to bi bilo premalo za tak projekt. Imaš čisto prav, devizice so obrnile na borzah in si lahko misliš, kakšen je bil rezultat.

Jaz pa mu hitro podam nazaj. Čuj, jih je kaj ostalo? Ja, je. In jih čakajo na bankah po svetu, največ pa seveda v Švici.

V tem so prišli tisti iz druge izmene, prisledli, zdaj pa se moram spraviti domov. Rekel sem. Jaz sem gladoven in bi

*bil že čas, da se spravim domov, Joži pa: Zdaj pa ne boš šel nikamor. In naročil kelnarci. Ko je prinesla velik oval tatarskega in tri polne košarice opečnega francoza, smo premlevali včerajšnjo košarkarsko tekmo za svetovni pokal. Fantje, ki so pojedli in spili, so šli. Jaz pa sem mu pokazal rdeči karton. Čuj, Joži, imamo dve kozmični hitrosti, s prvo postaneš umetni satelit; z drugo pa švrk v vesolje. In da bi ga čisto zmiksalo Ne, ne, mamica zemljica te ne spusti kar tako v vesolje. Točno tako, kot ti praviš, mi je rekel, samo da ti ne veš, da je mala Silvica izračunala, da se da nad tridesetimi kilometri nad Zemljo zajadrati z balonom v loku zemeljskega magnetizma do višine petdesetih kilometrov. In tudi ne veš, da je takrat Zemlja šla skozi rep Halleyevega kometa, da so polovile nekaj komunikacijskih satelitov in še rusko in ameriško orbitalno postajo in vse to združile v vesoljsko plovilo in odletele s Halleyevim kometom. Kaj pa energija? Ti nisem povedal? Je, prečrpale so vodik iz balona. Da bi ga zaštopal, sem mu zasolil, da ni bilo nič o tem v tisku, ne na radiu in ne na televiziji. Res, je rekel Joži. Kaj misliš, da bi kaj takega Rusi ali Amerikanci dali v javnost? Ne, sem rekel in spraznil kozarec. In ko je kelnarica za nama zapirala, sem mu dejal *Zdaj pa mi le povej, s katero imaš otroka.* In se držal za kandelaber. Jaz pa s priliznjem glasom *Zdaj sva sama, pa mi lahko zaupaš, katera je to. Je morda poročena?* Ne, se jezno zadere Joži, *res ne vem, katera je zanosila, tega mi mesar ni povedal. Kaj, mesar, sem se nalašč začudil. On pa Kakšen mesar neki, maser, ki milijonkrat poveča nosilni val radia. A tako, sem rekel, saj se nisem hotel kregati s človekom, ki me je celo popoldne gostil. Tako, je dejal, tako in ker mi niso sporočile, katera je donosila, ti pri najboljši volji tega ne morem povedati. Praktično so tega zdaj sposobne vse tri. Čeprav je Janja neplodna. Veš, je rekel, ko je zajel globoko sapo, to so v resnici Mirina jajčeca, saj sem ti rekel. Janja je neplodna, donosi pa lahko. Silvica pa je takrat bila negodna. In danes bi lahko tudi donosila.**

Se pravi, Joži, da je danes tista tvoja astronautka poklicala po telefonu in ti povedala, da si ati. Kaj se le zezaš?! Po tolikih letih, tudi, če sem še tako pijan, to vem, da ne bi Zemlje dosegel noben radijski signal, pa rečma, da je vse to, kar me šoplješ, res. A ti moram res vse povedati, ali kaj? Kaj res ne zastopiš? Punce so predele le stabilizacijsko raketo v ionko in jo poslale nazaj. In danes, ne, je rekel Joži, ko je pogledal na uro, včeraj sem ujel signal, ko je šla mimo Zemlje. Tega ti niti hudič ne bi verjel, tudi če bi bilo res. In ko sem že mislil, da je konec njegove zafrkancije, se je zadržal kot sam hudič.

Če bi se mi rodil fantek, bi ga ubile babe zmešane. Jaz pa Zdaj se ti je pa čisto skegljalo, Joži, preveč si se ga nalokal.

Res ti povem, da b i g a u b i l e, kašlja proti meni, ker je obhodna doba tega Halleyevega kometa več kot sedemdeset let, in morajo zaradi reciklaže imeti na plovilu le ženske, in tako bo od moje hčerke hčerka njena sestra.

Dobro, Joži, si oče ali nisi?

Sem. Celo leto so me molzle in oplajale vsako zrelo Mirino jajčece in oplojeno shranile v tekoči dušik. A me res ne moreš razumeti? Ne, sem mu odgovoril in pogledal v zvezdnato nebo in se nameril domov. On pa je držal in se divje režal za menoj: Tudi Silvica ni šla nedolžna na pot. Packa, sem zamrmral in se opotekel. Ko sem bil že precej daleč, me je poklical nazaj. Pridi, spijva še ta viski. In sva spraznila steklenico, kakršno vidite v ameriških filmih za v notranji žep in v usnje oblečeno. Potem se mi je utrgal film. Pravzaprav se mi je zdelo, da sem spravil Jožija domov. Potem pa, pravzaprav mi je nerodno, da bi povedal. Ampak zdaj je, kar je. Naenkrat se je v topli postelji pojavila Silvica

in z neko grozo sem se je dotaknil, pa sem mislil, da jo bo kar vzelo. Smrklja, pa nič. Na njeni piški je komaj pognal puhek, pa sem si mislil, če greš res v vesolje, naj ti bo. Porkaduš, se še nisem dobro zavedal, že sem pridno porival. Zmeraj so me strašili, da je nedolžnost krvava. Prekleti Joži, torej si jo res. In že je tu Mira, to ti je stroj, pravi sesalec. In ko me je izcedila, se je pojavila Jana. Ljubi bogec, sem že videl veliko seksičev, kaj takega še ne. Zbudil me je telefon. Žena mi je povedala, da mi je uredila, da bom imel dopust. *Ker si bil tako priden. Kaj te zdaj?* Nekaj sem zamomljal in vstal. Ko sem prišel k sebi, sem šel v slaščičarno na kavico. Bil sem edini gost. In to je najbolj čudno. Skozi vrata pridejo tri greha vredne sestre "atronavtke", prisedejo k meni ...

Marijan Mauko

NOVI HAIKUJU

1.

*Nobenemu biku
ne režejo več jajc,
da bi postal vol.*

2.

*Po dežju jesenskem
v objemu bela breza
spusti solze.*

3.

*Velik črn avto
nedolžen kot otrok
pelje kurbo.*

4.

*Niti otočka
ni na našem morju.
Je pa na Bledu.*

5.

*Vrbe ob Črncu
pristrižene glave
pijejo vodo.*

6.

*Oprčen pes
vleče gospodarja
proti drevesu.*

7.

*Bližnjica strma
skneca do vrha Pece
stari nahrbtnik.*

8.

*Pot ob smreki
diši in kristali se smola
v sončnem žarku.*

9.

*Počasi lezejo
solze s sveče
druga za drugo.*

10.

*Maklja draži murna,
on kot makarij ne poje
v temnem rovu.*

(Še v tem letu bo na svetlo dana še druga pesniška zbirka - v samozaložbi. Pesnik M. Mauko jo je naslovil Čarovniška metla.)

Franček Anželak

ŽELJA

*Ples oblakov
modrino kali,
zapisane so v vetru oči.
Grapa brezmejna
se razpenja
in zlato klasje seva.
Šušlja cipresa cekinov,
slap se zлага
v ravnino,
soncu dan iskri,
želja ljubezni žari.*

KOLIBA

*Spominjam se starega ognjišča
s srebrno rdečimi plameni,
ki so izpod viseče ožgane sklede
veslaje požirali mrak.
Pogled skozi lino
s prepletenimi gitrami,
kjer so rumeni žarki
pristajali na črvivi mizi.
Lesena tla s perelimi režami
in iztopajočimi elipsastimi izrastki
nekaj mogočnih vej.
Skodlasta streha je pokrivala
neobtesan prostor,
žvenketanje in trganje
zelenih trav
je odmevalo od
zgnetene črede ovac.
Skozi špranje kolibe
je hladni veter redčil odimljeni zrak
in prinašal okus pomladi.*

PROPAD

*V iskricah
se lovita breznožca,
korenine imata namočene
v strup.
Kalčke so zaprli
v karanteno,
na kopitih
se začne preiskava*

Jani Rifel

PRAVLJICA O GOBAH

Ko so gozdne vile pregnale zimo iz gozda, jim je postalo dolgčas. Skušale so pomagati pri prebujanju gozdnih rastlin, a so se jim vse prav lepo zahvalile za pomoč:

"Hvala, se bom sama odfrlila," se jim je zahvalila praprot.
"Ne, ne, hvala, me je že veter pokrtačil," jih je zavrnil mah.
"Me bomo same vzcvetele," so se iz vseh koncev oglašale borovnice.

Na robu gozda, kjer je bilo vil največ, so drevesa zmajevala z glavo in nekatera kar s celim telesom. "Pustite nas, pustite nas," so pri tem šumljale njihove krošnje.

Gozdne vile pa so znane po tem, da ne morejo živeti brez dela. Umrle bi od dolgočasja, če bi morale vso pomlad, poletje in jesen lenariti, zato so pričele razmišljati, kaj bi storile, da gozd ne bi mogel živeti brez njih.

"Poklicale bomo zimo nazaj, da bo gozd zastokal od mraza. Praprot bo poglela, popki na bukvah zadrhteli, borovnice se bodo pošibile pod snegom in mah bo spet zmrznil," je predlagala prva. "Zima je že legla na drugo stran zemlje. Ne vem, če bo želela priti nazaj. Pognale smo jo in šele v pozni jeseni se vrne. Tudi, če bi z roko segla nazaj, bi jo kaj hitro ucvrla pred toplim soncem. Poletje prihaja, vroče poletje. Izmisliti si moramo nekaj, kar sodi v ta čas. Kaj smo lani storile? Ali se katera še spominja?" je modrovala druga vila.

"Poiskale smo si delo drugje ali pa smo rastlinam pomagale, kljub temu da so nas odganjale. Sčasoma so se nas navadile in delo je steklo," je menila tretja vila.

"Ne verjamem. Le hudobne vile se ne zmenijo za voljo rastlin, me pa smo dobre vile, zato jih bomo pustile pri miru. Poiskale si bomo drugo delo," je dodala četrta vila.

Peta in šesta sta vedno molčali in tudi tokrat nista ničesar dodali.

Sedma, zadnja vila, pa je po dveh dneh in treh nočeh razmišljanja našla drugačno rešitev od prejšnjih:

"Pokličimo dež. Dež naj omoči rastline, jih polije in zalije. Odvečno vodo bomo odnašale v potoke, očistile korita studencev in struge potokov ter pobrisale steze in ceste. Dela bo kmalu čez glavo. Že slišim grmenje. Glejte strelo, kako razpenja svoja krila nad gozdom. Pohitimo v votlino po vedra in metle!"

Deževalo je sedem dni in šest noči. Sedmo noč pa je posvetil mesec in odgnal oblake. Utrujene vile so odšle k počitku. Mesečina je posebrila gozdno rastlinje, ki je spalo v tišini. Ko pa je jutranja zarja prebudila gozd, so rastline zagledale polno čudnih škratov: rdeče, modre, zelene, vijoličasto sive, rumene, rjave, bele in še v drugih barvah, ki so se prelivale v različnih odtenkih. Nekateri so imeli še odprte dežnike, drugi pa so jih že zaprli. Tudi takšni brez dežnikov, katerim so lasje štrleli pokonci, in skuštrani so bili med njimi. Nekaj se jih je še skrivalo pod iglicami ali listjem, ki so ga njihovi klobuki dvignili s tal. Le sivi škrtatje so še spali v zemlji. Strah jih je bilo grmenja, zato si niso upali pogledati ven.

"Le od kod ste se vzeli?" jih je vprašala praprot.

"Otroci dežja smo. Dež je smuknil pod zemljo in nas predramil. Zasišli smo grmenje, zato smo pogledali ven, da bi videli, kdo se na ves glas jezi ali smeji. Zdaj smo tu in ne vrnemo se več v zemljo. Tudi naši starši so ostali zunaj. Se jih še spominjate?"

"Me se jih še spominjamo," so odvrnile smreke.

"Jaz tudi, pa ne preveč rad, ker mi je eden od vaših prednikov predrl trebuh, ki se mi je šele sedaj zarasel," je potožil mah.

"Jaz pa se vas ne spominjam, ker pozimi umrem. Zato pa sem vsako pomlad nova in drugačna od prejšnje in bolj radovedna" se je oglašila praprot.

"Seveda nas ne poznaš, saj nisi videti stara. Je tudi tebe zbudilo grmenje?" jo je vprašal goban Rjavček.

"Ne, mene so zbudile gozdne vile. Vsako pomlad, ko preženejo zimo, nas pokličejo, potem pa se same izvijemo iz svojih klobčičev in razpremo peruti po širih gozdovih," mu je odvrnila praprot.

"Joj! Kdo leze v meni? Prebodel me bo! Pomagajte mi!"

Pridite, gozdne vile, in me rešite nadloge!" je zavpil mah.

"Kaj pa je? Kdo tako vpije?" so vse vile hkrati prihitele z vprašanji: "Kdo nas sploh potrebuje?"

"Saj ste vsi odklonili našo pomoč. Kdo ne more živeti brez nas?"

"Mene skuša nekaj prebosti. Joj, moj trebuh! Pomagajte mi!"

"Spet ti! Saj smo vedele, da bo nekaj narobe. Ti, poredni škrtat! Kaj res ne gre drugače, kot skozi mahov trebuh? Ti, počasnež, ti! Daj no, pohiti in opraviči se!" Stegnile so svoje roke proti mahu in počehljale njegove zelene lase ter potrepljale škrtatka, ki je ravno pogledal v modro nebo, skozi katerega je kot puščica šinil sončni žarek in ga obarval rumeno.

"Uh, juhej, kako lepo je tu zunaj! Ko bi vedel, bi ne poležaval v zemlji. Kar vse svoje življenje bi preživel tu, med vami. Kako lepa drevesa! Vse polno modrih borovnic, pa mehka zelena postelja, zlato listje in koliko bratov in sester ter drugih sorodnikov. Le čemu sem tako dolgo čakal v zemlji?" se je veselil in si urejal rumen plašč, ki mu ga je z glavo vred nekoliko dvignilo.

"Kako vam je pa ime?" je bila radovedna breza.

"Jaz bom kar Brezov goban, ko že rastem pod tabo." se je predstavil prvi škrtat. "Jaz sem rumen kot lisica in bom Lisička," se je predstavil škrtat z dvignjenim plaščem.

"Me, ki smo sedle na štor, bomo Štorovke. Jaz bom Jurček, jaz pa Vrag. Jaz sem Mušnica, jaz pa Mrtvaška trobenta. Ti, pod borom, boš Borova gliva, jaz pa Medvedova taca. Takšen sem kot dežnik, jaz pa kot prava golobica. Jaz imam jelenji hrbet, jaz sem kot ježek, jaz pa dedek ..."

Predstavljali so se, dokler vile niso poklicale temo, potem so škrtatje legli in kmalu zaspali. Ponoči so gozdne vile skrbele za njihovo rast.

Drevesa so še bedela. Jelka je zaspala šele ob svitu, ko so se pričeli prebujati škrtatje. Prvi si je pomencal oči škrtat Meglenko, za njim Rdečko, kateremu so med spanjem vile na dežnik nalepile bele krpe. Golobice so dobile nove bratce in sestrice. Tudi Rumenko ni bil več sam. Rjavko je dobil še dva bratca in sestro. Gozdne vile so jih posadile pod njegov klobuk. Dedek je bil še vse jutro zaspan. Ko pa mu je sonce posvetilo na glavo, je začutil bolečino

"Kdo šari v meni? Pridite vile, preženite nadlogo! Na pomoč! Na pomoč!"

Prihitele so vile in poskušale pomagati Dedku, v katerega se je vselilo mnogo majhnih črvičkov. Zastokali so še drugi škrtatje. Jurčku je neznanec požrl pol klobuka. Le Lisička še ni sprejela požrešnih gostov. Sedmi dan po dežju so skoraj vse škrate pojedli črvi in polži.

Ostale so še lisičke, štorovke in ježki. Preden so se tudi vanje vselili črvi, so prišla v gozd neka čudna bitja, velikani na dveh nogah. Škrate so pobrali v košare in izginili.

Vile pa so, da jim ne bi bilo dolgčas, spet poklicale dež, ki je prebudil nove škrate.

Blaž Prapotnik

ODREŠITEV

Zadušljive negibnosti zraka ni premaknila
niti eleganca steklene ladje s krstami na krovu,
ki se je umikala kvadratnim čerem,
zapičenim v ostre grebene betonskih valov,
niti krik aluminijastega ptiča, ki je bežal
pred zvokom svoje srebrne groze.
Črni metulj razpoloženja je sfrfotal
naravnost v razpeto mrežo mračnih misli.
Sedel sem, ujet na otočku brezdelja
in brezvoljno-lenobno brozgal
po usedlini izpite kave in čustev.
Ta zlovešča oseka volje je trajala,
trajala toliko časa, da sem zaslutil dno.
Bela platnena palma je sočustvovala z mojim
kokosovim orehom in niti za trenutek ni
dovolila soncu, da bi me preslepilo,
češ saj je vse v redu.
Obris galeje s črnim jadrom se je bližal,
kakor da lebdi, in drsel čez gladino negibnosti.
Sužnji so veslali do blaznosti, vesla so udarjala
in tolkla kot ostre besede po ušesih tišine.
Nenadoma je vitki trup treščil na breg in se
hrešče zaril v peščeno obalo zamišljenosti.
In črno jadro se je scefiralo.
Ampak...
saj jaz nisem pošiljal signalov,
ta steklenica je prazna, brez sporočila,
ko ste pluli mimo, nisem poskakoval in vpil
in klical na pomoč.
Rešitelj me je zbudil z vprašanjem:
S čim še lahko postrežem?
in takrat sem se zavedel, da v življenju
sploh nisem samotni brodolomec,
ampak le zdolgočasen turist.
Plačam in grem.

OPTIMISTIČNI PEJSAŽ

Včasih se mi je zdela ta pot strma,
se je nasmehnila, ko sva odvijugala
skozi nedeljski mir popoldneva
med blago zelene krivulje gričev.
Življenje je postajalo polno
kot grozd, ki s silo zrelosti
upogiba brajdo k tlom.
Na zemlji ima bivanje svojo težo.
In...
Ali ima tudi smisel?
Da - takrat, ko obrodi.
Kadar rodi sadove:
koristne, dobre ali lepe...
V tistem hipu
se - kot vrane - črne misli
splašijo, krakajoč razbežijo
in se potuhnjeno spustijo
na drugo stran
vinograda spoznanj.
Trdna odločitev,
da jih za vedno spodim,
stoji na vrhu vzpona,
tiha in mogočna kot zidanica.
Deček prinese nasmešek,
kanglico in pozdrav:
"Dober dan!"
"Dober dan!"
odzdravim in se zatopim
v pramene žarkov na vrhu.
Pot vodi navzgor.

Milena Cigler

KDAJ NE NAPIŠEŠ PESMI

Pesmi ne napišeš, ko ležiš zbit na travi
- pod jablano na Pristavi -
ne čutiš več telesa in vrti se ti v glavi,
takrat ne napišeš pesmi,
napišeš jo kasneje,
mogoče ob letu, ko se ti
vse zagnusi na svetu.
Kar naenkrat se ti zasveti
modri pas iz Pristave
in kar ti prinese vmesni čas,
streseš iz glave,
nekaj, zaradi česar nikjer
v hiši ne najdeš koščka
papirja,
da bi opisal velike radosti
ali bolečine
in te ob iskanju
vse skupaj že mine
in iz velike bolečine nastane
veliki bes,
ki zlahka pljusne čez,
in takrat pograbiš karkoli
in pišeš kot še nikoli.

Če upoštevam nasvete Martina Kojca,
potem bi morala vsak večer zmoliti očenaš
za sosedo, ki je večno sama,
ker je njen mož obseden s športnim padalstvom,
in tudi za njega, ker kuha žganje
in se iz njegovega kotla kadi na našo
fasado in mu zaradi sosedskih odnosov
Toni nič ne reče, naj si kupi
tisto padalo, če ima tako veselje.
Polni krščanske dobrote stiskamo
zobe, ko naša fasada sivi od dima
iz kotla, kjer se kuha šnopec in
potem, kot že ne vem kolikokrat,
stisnem skozi zobe: "Dober dan,
sosed," čeprav bi najraje rekla:
"Nehaj s tem sranjem!"
Ampak Tonijevo mnenje je treba
spoštovati, on je gazda v hiši
in Amen.

Andrej Makuc

KLISTIR

V naši kuhinji nikoli niso rekli, da bi lahko bilo s tem svetom kaj narobe. Mogoče smo to prvič zlaslutili v onem mraku, ko smo bolj čutili kot videli drug drugega. Saj niti ni bilo pomembno, kje je kdo. Tiste minute je bilo najvažnejše vedeti, kje so vrata, ki bodo zazijala, ampak samo v naših otroških dušah in napetem pričakovanju, in bo skozi stopila teta s klistirjem. Bila je čistilka v bolnici in tam so vedeli, kako je treba in kdaj in kolikokrat pa kako zdravo je ... to, s klistirjem.

Bil sem edini fant med štirimi otroškimi glavami in še najstarejši povrhu, zato sem imel vsaj eno prednost - nosil sem hlače s pasom. Pravim, usnjenim. A zdaj je bilo vse odpeto in so kar same silile proti kolenom, da sem jih s težavo in s tresočimi rokami popravljaj in jih vlekel v pas. Dekleta so najbrž našla kaj drugega, kar jih je zaposlovalo, kajti nismo se hihitali, niti ni komu padlo na pamet, da bi tako kot sicer vsak večer odšel k babici v hlev in vprašal, če lahko v kuhinji prižgemo luč.

Potem se je zgodilo. Izpod stropa nas je zaščemela v obeh gola luč in med nami je stala teta v sivem bolniškem plašču ter v na temenu zavezani ruti in s črnim valjem pod pazduho ter dolgo cevčico med prsti.

Obvladala je svoje delo. Morala je že kdaj opazovati kirurga pri manjših operacijskih posegih, kajti paciente nas je pomirila tako, da je za nekaj sekund pozabila roko na klistirančevem temenu, nato pa ga je nežno prepognila v hrbtu in ob tem zavrtela tako, da je bila rit v snopu najmočnejše svetlobe. Zdaj je le še previdno vstavila tulec in pognala tekočino v črevesje.

Nič ni bolelo, čeprav smo se najbolj bali prav tega. Spogledovali smo se v svoji pol goloti, saj je za dušo hujša kot ona prava, se v stiski nasmihali drug drugemu in v nevednosti čakali, kaj bo.

Zlagoma je začelo v nas brbotati, nič otroško prizanesljivo. In vse nam je lezlo nekam navzdol. Nič več ni pomagalo stiskati ritnic, mencanje z nogami ali pa popolna umiritev telesa s tem, da si zadnjico stoje naslonil na ozek pas prostega zidu ali vrata. Izgubili smo oblast nad grdim v nas, nad tistim, kar nas dela ljudi. In razgalili smo se drug pred drugim v največji človeški revii. Pa smo bili še otroci.

Zadnjičnega mišičevja ni bilo več mogoče obvladovati... začeli smo počepati in si pod riti nastavljeni prvi kahlo, drugi lonec, tretji unrra konzervo, v kateri je bila nekoč slano slastna margarina, pa odslužen lonček za kavo ... karkoli, samo da bi prikrili svojo bedo.

Kuhinja ni bila nič več prijazna. Naenkrat in prvič je v njej vse tisto, česar ni bilo nikoli - smrdi, grdo je. Takšnih se še nismo videli, otroci že ne. S priprtimi očmi bežimo drug mimo drugega, sram nas je videti se v telo, še bolj v obraz in oči. Če ne vidiš drugega, nekako verjameš, da te tudi on ne vidi.

Jaz se ne grem več. Vstal sem in hotel ven, četudi sam v temo, pa mi je začelo nekaj polzeti po stegnu. Nekdo me je hitro zlomil v kolenih in križu, da je spet začelo padati od mene. Gledal sem v med stopali nastavljen aluminijast krožnik in ga popravljaj, da bi ja ujel vse, kar je bilo grdega v meni.

Teto je požiralo v temo. Vračala se je praznih rok in podstavljalala nove in nove posode. S krpo, ki jo je puščala na

tleh, je tu in tam obrisala svetlo rjave, rumene, tudi bele packe, ki so zgrešile cilj. Vedno manj ji je šlo na smeh; najbrž je pogledala v nas in pogrešila lesk v naših očeh.

Babica je nalagala na ogenj, da se je iz vode polnega lonca vedno bolj parilo in smo pogledovali le še skozi meglo. Naenkrat je stal v kuhinji čeber. Videl sem le stričeve zagorele roke, ki so izpustile ušesa. Hitro se je dal spet požreti temi.

Oprijeti smo se čebrovih robov. Bilo nam je lažje. Nič več nismo videli svojih razgaljenih in v počep zloženih teles, le še prste na lesenem robu in oči za njimi. Pa je že zašumelo in pljusnilo, pokadilo se je tako, da tudi prstov in oči ni bilo več videti. In spet šumenje. Nehalo se je megliti. Le čofotanje in tetina roka, ki mili najmlajšo, dela iz dlani zajemalko in ji poliva telo, jo zavija v rjuhu ter polaga v najprimernejši prostor tega sveta - babicino krilo.

Zadnji sem na vrsti. Hočem se ubraniti potopitve v vodo, saj v njej nekaj plava, voda sploh ni več voda, tudi čebrovega dna ni več videti. Teta trdi, da zaradi milnice.

"Daj, pohiti, počepni! Saj si največji." Teta je pred mano z rokami v boku. "Voda bo hladna. Zeblo te bo."

Roke mi nasloni na rame in me s težo telesa zmečka v čeber. Zdrsne ji, da se komaj ulovi na dno in ji od mokrote potemnjijo rokavi skoraj do ramen. Kremži moker obraz, toda obrisati ga ni kam. Drobno pljuva na ustnicah nalovljeno vodo.

"Ne vstajaj! Ne lezi ven!" ukazuje.

Nekako uspem spet poiskati oporo na dnu in trznem navzgor.

Šele ko stojim, lahko spet govorim.

"Ne, nočem vode po obrazu!"

Zdaj me le še toplo obliva po hrbtu in od tam po ritnem žlebu. Ko se umirim, naredi teta novo zajemalko in mi splakne obraz.

"Ne, ne vode po obrazu!"

Zacepetam in začnem otepati z rokami.

"Pa smrdi, če ti je tako prav!"

Začne si brisati roke v krilni del plašča, v kuhinji pa postane zoprno tiho. Vidim babico, ki hoče preložiti sestrično iz janke na zaboj za drva, pa jo strela iz tetinih oči pribije nazaj na lesen pokrov.

Rad imam babico, zato ji hitim na pomoč.

"Ne, ne vode po obrazu!"

"Ne škropi! Ne otepaj z rokami!" Prvič slišim teto vpiti. Pa se začuda ne bojim.

"Ne, ne vode v usta! Sam se bom umil." Potem močimo.

Z las mi curlja po čelu, v oči, po obrazu, v koticke ust in usta, menda leze tudi navzgor v nosnice. Poklekнем v vodo do vratu in iz dlani sestavim skodelo, dvigujem vodo nad glavo in jo, kolikor je sploh uspem prnesti tako visoko, spuščam na lase, da mi od tam leze, kamor pač mora.

V koticčkih ust zaznam grenkljatost. Ne gabi se mi, saj iz izkušenj vem, da so to solze. In vedno bolj divje tvorim vodo nad glavo, kajti nočem, da bi me videli jokati.

Ko imam roko spet visoko nad glavo, me mokro ovije že trikrat rabljena, prepojena rjuha. Noč je vrnila strica, da se čeber odmaje iz kuhinje, tako da voda pljuska čez rob po podu. Spuščajo me v babičino hodno zavetje - tam bi mi moralo biti lepo... Ampak, ampak tisti večer je bilo tam zoprno hladno, kajti v naši kuhinji se je prvič umrlo, no, pravzaprav je v meni umrla najlepša kuhinja mojega otroštva.

(Besedilo je bilo v letošnjem letu odkupljeno na natečaju Radia Slovenija za izvirno kratko zgodbo.)

NEKAKŠEN ZNIŽANI OSTANEK

Naslednji dan - se je najmlajši stric slavne tete Slave smilil vase - sem bil ves meglen in opipan in nisem in nisem mogel iz svinčene sivine: nabrekli izbruhi spremešanega razpoloženja prejšnjega večera so še lomastili po zadrtem samoljubju, obarvanem z volilno propagando in nekakšnem namigu o zbirki let. Tak večer! Spomini prijazni me božajo, češ, fant, tudi ti si bil osišče: množica kobali okrog tebe, volilnega kandidata, kot ta objema zdajšnjega! - Tovariš, tovariš kandidat, obljubite to, obljubite ono... Množica hoče pod kožo, hoče na oči, ta radovedno zagovejeni tribunal, ki stika za grehi in obljubami in grize v drob, visoko evforični prijatelji, ki lezejo v deželo smradu, in pritihotapljeni nasprotniki, ki vlečejo tenko na uho, novinarji nezamudni, ki vse vedo, lirični in lačni ženski pogledi, ki ljubijo in pričakujejo, in delovno ljudstvo tam zunaj, doma, kjerkoli! Pri večerji ali v vročični postelji ali predvolilni mrzlici, ko se ponuja napetost, kakšen dobiček bo zborovalski večer ali velepomembni dan navrgel! Vedno vsevedni nestrpneži kar naprej drvijo in lovijo koga za besedo in jezik, hočejo obljubljeni deželo in obloženo mizo že jutri in črno na belem, bodo, ne bodo, ko bodo izvoljeni, ko bodo predstavniki ljudstva in oblast: bodo do pičice izpolnili za pri mojduš obljubljenih obljube? Pa se prihihita podoba mehke nostalgije in požene razkazovat in galit davne vzpone in trde padce, ko sem... ko sem bil... hudiča, ta "bil" napihuje roge - zame: ne moreš več?... Ko sem plezal po tej lestvici na nekakšne politične razgledne točke in se šopiril, četudi ni bilo potrebno. Vse za ljudstvo! Naj živi ljudstvo! Živi, ljudstvo! Glej, v imenu ljudstva so revolucionarni mali bogovi divje rjovelj vame in merili s strupom naravnost v srce in metali blato! Komedija! Smešno! Pa se je izmotal iz množice kdo, ki se je prislinjeno sklonil, šepetal, pogledoval levo in desno, donkihотовsko ali pavlihovsko, kje je sovražnik - a sovražnik je povsod, ko z besedo skačeš čez plot! - Ta je proti tebi, ta je svinja, hodi te tožarit, zraven se ti prilizuje, prijatelj, ta laže, slabo ti hoče, le jaz sem pošten, le meni verjemi, prisegam... Zapomni si veliko resnico: svet je okrogel, a fuka se za vsakim vogalom! Tako, to je prijateljski namig... In že ga ni več! A vidim, dlan nastavlja in šepeta drugemu ušesu, bogoslužno zavija oči ali pa frca intrige med delovno ljudstvo... Senca! Za ljudmi, ki se onegavijo s politiko, hodijo sence in pošasti...

A tisti zveglani večer: okrog je drobno žebranje kot šum poletnega morja, ki se kar naprej pogovarja s sabo! Brezoblični refren glasov! Nasilni klici preglasijo mrmranje: tam v zadnjem kotu so orjaško hrupni, za trenutek ga je na drugem koncu še več. Potem se iz mrmrajočnosti izvije in zakrili kandidat, poštirkan gospod, in s stisnjanim kazalcem, sredincem in palcem in govorniško razpostavljen ognjeno prepričujoče pomika s prsti izoblikovano troedino konico naprej in nazaj, prodor, umik, spet prodor, globlje, hkrati se požene na stol, zrase v habanje in stopnjevano frekvenco: - Obljubljam, da bom... Obljubljam, da bom... Pa se mi zazdi, da slišim le eno besedo... bom..., bom... In me oplazi, kot da je to davni odmev... Nič drugače ni bilo! A nekdo za hrbtom zakolne: - Program hudičev, kje je kaj o davkih, zaposlitvah, ljudstvo čaka... in se grdo posmehne, češ babje čenče kot razgavane kurbe... Pomislil: še preden si stopil na pot, so za tabo, poštirkan gospod, že sence... Nazadnje teatralično in govorniško zlepljeni prizor zleze v nedramatičnega in dokazovalec prodorov in umikov, ven in noter, se športno s seskokom spravi na trdnejšo podlago in sede. Kako? Zalezem se, da merim vročične prizore in frizure? Da

pogledujem za užitno damo za ples! Se ovedem, da me besedni politični koktajl preveč ne pretresa... Drugi kandidati se dobrodušno smejejo in prikrito pogledujejo proti govorniško že uveljavljenemu borcu, ki je pogumno skočil v ring... Pogumno junaki, ljudje čakajo na svetlo prihodnost! A ta je vedno tako daleč!

Čez mizo je ženski svet in cvet v silni klepetavi krožnici cen, otrok in njih sreče in velike in dolge prihodnosti, tisoče je nasmeškov in letijo levo in desno in sto je skrivnih posmeškov z deset in več pomeni. Klepetavost je neuničljiva, je zdravilo, je ventil, da ne popokajo napeljave, je balzam! Vre in prekipeva! Nekakšni vriski zonegavijo mrmranje, zdaj se požene harmonikarjevo vabilo in pritiska na pravi gumb... dame volijo, se slišimo, gospe in gospodje, dame volijo... Odlična struna! Udarni akordi! Neučakano se poženejo prve najgibkejše in najurnejše madone za srečo! Zažvrgolijo ljubka vabila, drobno završijo, klepetavke se iz krožnice cen porazgubijo med mize, kot bi bilo že vse zdavnaj dogovorjeno, brezoblična plesna gmota se vali proti plesišču in se požene v skok in dir. Nekaj izgubljenih in naplavljenih duš nas obsedi osamljenih, vrženih na suho, pač, višek pri računu, znižani ostanki, pozabljeni kufri na kakšnem letališču. A taka si, naplavljen grenkost: nič gibkih bokov in nog, odprtega sončnega smeha, poklona, vznesenih besed... Kot včasih - na vsaki gavdi, veselici, plesih... Poraz, odcvetajoči mladenič! Veselijo naj te le smehljajoči kozarčki - kakšen poživljavač in tolažilen nasmeš! In obešenjaški preblisk: tu je tisto, fant, mož, napoved, da se kikirikanje izteka, samo modrost bo še prijateljica! Hudič, nadloga stara?! Čestitaj si, da si dosegel to točko - na poti v prihodnost...! Pozabi, zagrenjeni veseljak, na ličeca! Kaj pa, če bi se prizibala kakšna neužitna, široka kočija? Ah, včasih: tekma in moč in ogenj... Ko še zadnji par odfrči v prešerni krog, v valujoče morje, grenko-kislo vem: razdeljene so vse karte! In žalujoči ostali, razmetani med veselo žalost vzdihujočih miz in votlo izgubljenih pogledov praznih steklenic, otrpnemo v nekakšne svetniške spomenike... A plesišče uživa, nori, se objema!

Saj, saj, siva starost že prihaja... In se primakne, pa potisne roko predme, se prijazno nasmehe in globoko prikloni, reče, da me vabi in želi spoznati, da je zaljubljena, hudiča, vsa dehteča in cvetoča, da me že dolgo zalezuje, da sem že na vrsti, da se mi predstavi, da želi s posebnim ognjem oviti moje srce - kako romantično! - jaz, večna ljubica vseh - starost! Siva ploščad in gube in gubice naj ne motijo! Naj se poklonim, gospa? Le pozdrav! Res, priznam, najstniško sem zmeden; kajpak, prvič je vse vznemirljivo, a vem, da je za vse večne čase! Naj zbereva srčno kipenje in norenju oznaniva veliko in usodno novo zavezo? Vzneseno in zaljubljeno?! Ej, čas teče: trk-trk-trk... sekundo za sekundo, kar naprej in ga je vedno manj. Kako naj ustavim to trdo se vrteče tiho kolesje, ki je tako vztrajno ko smrt?! Ogenj gasiš, voda izhlapi, a čas se izteče... Knjigovodje so potrpežljivi služabniki božji in nepopustljivo, zaverovano in statistično dosledno kljukajo in amortizirajo - glej, hudič zviti, saj je ta trk-trk-trk karnaprejšnje odštevanje! Prijatelj, kaj cagaš, nocoj si bil prefinjeno prvič odšet, zdaj te odštevajo naprej z vsakim vriskom, udarcem ob pod, taktom! Ne nori, nič ne pomaga! Zaradi teh reči se svet še ni podrhlal prej in se ne bo poslej! Ej, kozarček dragi, priznavaj, da sva v tem trenutku sama, priznaj... kaj? Pravično je in spodobi se, da potrka znamenje tudi na tvoja vrata, praviš, kapljica, ah, sladka moja moč! Ne, nisi turbo rizling! Nič ne bom mečkal obupa! Nalij si, mož, in nazdravi jutrišnjemu dnevu! Nazdravi novi oldpunci! Stara bajta, velika vrednost si, kaj se ve, morda boš kdaj posebej cenjen eksponat za starinarnico... Pretirano? Ne?... Haha! Sem že znižani ostanek, ki ga frcajo in pomikajo po pultu...??

Tone Sušnik

MOJE SREČANJE S KUJARJI PO URŠLJEGORSKIH GLOBAČAH...

To, kar bom povedal, pravzaprav ne bo nič novega. V bistvu že vse vemo; ne bo predavanje, vsekakor ne v rangu znanstvenikov z različnih znanstvenih institutov in univerz. Skratka, ne pričakujte besede znanstvenika. Govoril bom o Kuharjevem rodu, Prežihih, kakor sem jih spremljal v štiridesetih letih, kar sem se z rodom bolj ali manj srečeval. Ko smo lani jeseni (1992) vračali Kotljam dr. Alojza Kuharja, smo zastrmeli - saj sta kar dva iz družine izpričala genialnost. Prišla sta iz družine, ki socialno ni kaj dosti pomenila, iz okolja, ki gotovo ni nudilo študijske klime, kljub kar dvema graščinama - Šratnek in Podgora, pa to niti nista bili uglajeni graščini. Res je, da je tod vodila rimska cesta, res, da je bila cerkev svete Marjete stara fara, ob fari Device Marije na Jezeru pri Guštanju, in da so župnikovali na tej fari učeni župniki, namestniki arhdiakona Junske doline (Podjune) v Dobrli vasi. Vemo, da je iz Male vasi pri Globasnici prišel v Kotlje Jurij Kuhar in se priženil k Zdovcu leta 1783, še ne povsem 18-leten, piše v poročni knjigi v Kotljah. In ko smo iskali v globasniških matrikah, je bil to edini Jurij, pa še starši so se skladali. V zakonu sta imela Jurij in Uršula leta 1787 hčerko Heleno. Helena je imela z devetnajstimi leti nezakonsko hčerko Marijo. Priimek Kuhar se je nadaljeval; in ko je bilo Mariji 21 let, se ji je rodil sin Johan Kuhar, torej nezakonski, rojen decembra 1827 na Selah. Dvajsetleten se poroči z osemnajstletno Marijo Čas, ki pa mu je umrla. Potem se je poročil s šestnajstletno Marijo Stražnik s Sel. Kupita Tonijevo bajto v Kozarnici nad Kotljami. Strmine in težko življenje. Cel kup otrok se jima je rodilo, kar sedem, a le štirje so

ostali pri življenju: Martin, Lenart, Johan, Marija. V bistvu vse to že vemo, a premalo se soočamo z dejstvom, da je bilo njih življenje venec garanja po strminah, življenje hlapcev in dekel, bivanja po hlevih. Ali bi lahko ob takem miljeju kdo slutil, da bosta že v naslednjem rodu dva krasna cvetova. Videti je, da lastnina umirja življenje.

Martin je bil tesar, občinski in šolski odbornik ter cerkveni ključar. Ob smrti so mu zapisali v Miru: "Nemila smrt nam je pobrala iz naše srede velezaslužnega gosp. Martin Kuharja, načelnika krajnega šolskega sveta, enega prvih slovenskih boriteljev v Kotljah. Sezidal nam je novo šolo, in gotovo bi nam bil pripomogel še do slovenske šole, ako bi ga ne bila prehitela nemila smrt." (Mir 1910, str. 233) Imel je celo skrinjo knjig, mohorske pa Mir... Lenart je postal viden kmet, Lužnik po domače. Rad je politiziral z domačim župnikom, učenim jezikoslovnim poliglutom, Čehom po rodu - z gospodom Stinglom - in je menda za silo ruski znal. Župnik ga je pritegnil za vseslovenski shod v Pragi; bil je v Sveti deželi, Lurdu, podprl je Bernekerja, ko je delal prižnico za hotuljsko cerkev.

Johan je bil tretji, tesar, politično razgledan, narodno borben. Za ženo si je izbral Kraupersko, s trdne kmetije, Marjeto Krautberger, preudarno, z bogatim spominom za dogodke, ljudi, grunte...

To sta bila starša Lorenca, Alojza, Ivana, Avgusta. S "štiblcem" sta začela v Kotnikovi bajti pod Tonijem. Potem sta iskala, da bi na svojem živela. Slednjič sta kupila Prežihovo bajto, za tri do štiri govedi je bilo zemlje, nekaj lesa (gozda), pa je bilo še tesariti. Marija se je kot Lužnikova dekla poročila z železniškim čuvajem. Slednjič sta si postavila dom ob Logi vasi blizu Vrbskega jezera. Sem k teti in tetiču se je Voranc zatekel, ko je pobegnil leta 1930. In ko smo iskali sledove te veje Kuharjev - Miglarjev, smo našli samo enega Miglarja in se pogovarjali - nemško. En odganjek se je priženil h Kramarju v Logi vasi, tu smo se še lahko menili svojeji.

Prišli smo do zadnjega kroga Kuharjevega rodu, do vzpona, da zastmiš, kot bi vse stiske, hrepenjenja, garanje našlo svoj polet - in nenaden sklep tega rodu. V Globasnici ni več Kuharjev, le pri hiši se še pravi pri Kuharju, tudi v Kotljah jih ni več. Za Martinom ni bilo potomcev, vsi so umrli ob porodu, Lenartov sin je odšel na Pohorje, morda so še tam Kuharji, pri Lužniku so Gorenski, ker je Lužnikovo dedovala hčerka, Johan je imel fante, a nobenega Kuharja za njimi.

Zdaj pa sledimo štirim sinovom Johana Kuharja:

Lorenc, Voranc. Z njim sem se doslej največ ukvarjal, približno že od leta 1955 s kratkim sestavkom v Koroškem fužinarju, potem sva z Maksom Dolinškom "lovila" tipe in domačije za arhiv in Prežihov zbornik, kjer sem imel, recimo tako, strokovne prispevke. Odslej sem bil tih sodelavec vseh bistvenih prireditelj in publikacij Vorancu v spomin in veljavo.

Nesporna je bila pisateljska moč Prežihovega Voranca. Vse to že torej vemo, vendar je prav, da ob takem čitatljivem jubileju, kot je stoletnica rojstva, ponovno podčrtamo in rečemo, da, bil je velik pisatelj. Pri sebi včasih vendarle mislim, da je pri nekaterih delih preveč poniknila na površje trenutna ideologija, katere nosilec je Voranc bil. Zato so Solzice zame najčistejše, je pa to čisto subjektivno mnenje.

Imeli smo pa dva simpozija, ki sta hotela ovrednotiti Lovra Kuharja - komunista. Že sklicatelji so to zagotavljali, saj so bili pri teh velikih mašah tedanji vrhovi političnega življenja v Sloveniji: Mitja Ribičič, Lidija Šentjarc, Josip Vidmar ...

Osnovni moto je bil nekaka rehabilitacija Lovra Kuharja kot vidnega delavca KPJ. Danes se nekako izmikamo tej dejavnosti Lovra Kuharja. Tisti plenumi so bili tempirani na tedanji čas. Ne zdi se mi pa prav, da bi zanikali to plat njegove dejavnosti, kakor to delajo premnogi, da si dopovedujejo celo pred ogledalom, da o komunizmu nikoli niso nič vedeli. Poznamo te štorije. Ponavljam, da se mi zdi neznačajno, če nojevsko preidemo to plat Vorančevega bistva, mislim, da bi Voranc ne tajil te resnice, te svoje dejavnosti. Bil bi pa prizadet, če bi mu pritkali oziroma očitali boljševidem, stalinizem, če hočete tudi titoizem, saj je menda Tita ošvrknil v Parizu, da je "hohštapler". Priznajmo, da je Voranc bil v bistvu kmet in zvest družinski, kmečki tradiciji. Zanj - na primer - običaji Božiča niso bili folklor, ne, to je bila

Lojze Logar, Rdeči angel, 1984, 100x70 cm, mešana tehnika, papir

zvestoba, tudi zato se je boril za Mohorjevo. Verjamem, da ga je vznemirjala brutalnost partijcev, ki so svojo naprednost videli v podiranju križev, kapelic, zaničevanju farjev ...

Prepotoval je pol Evrope z mislijo, da dela dobro ljudem, se pomikal po skromnih sobah, tudi skrivnih, pa bi vse to zanikali, to dejavnost, to žrtvovanje vsakdanje lagodnosti. Zase ni karkoli iztržil, kot premnogi pri nas, ko je vsak na pol pismen partijski funkcionar postal kak direktor ali še kaj večjega. Njegova "borba na tujih tleh" je imela doberdelne cilje in ni pošteno prenoviteljsko kameleoniti. In v tem trudu za dobrobit človeka sta si bila z bratom Alojzom v nekem smislu sorodna.

Najprej nekaj besed o delu in veljavi drugega sina Kuharjeve družine, o dr. Alojzu. Če smo o Vorancu vedeli vse ali skoraj vse, o Alojzu nismo vedeli skoraj nečesar. Prvič imamo pred seboj Zbornik o dr. Alojzu Kuharju, prvič se lahko seznanimo z njegovim življenjem, z njegovim delom, čeprav še zdaleč ni popoln zbir vse vednosti o njem. Toliko pa le, da ga lahko predstavimo.

Lani jeseni (konec oktobra 1992) smo ga oživili Kotljam in Sloveniji. V župnišču pripravljajo spominsko sobo in v načrtu je kip ali reliefna podoba. Trenutno tečejo pogovori z akademskim kiparjem Črnjanom Miranom Prodnikom. Vsekakor si Kotlje pa tudi Alojz, Lojz - Prežihov Lojz to zaslužijo. Lepo bi bilo, da bi na Miheljem dobil spominsko ploščo, saj še sami niso vedeli do nedavna, da se je dr. Alojz Kuhar pri njih rodil.

Zdaj pa kratko oceno o veljavi Lojza. Prva odmevnost je, da je viden politik, tesen sodelavec dr. Korošca, da je bil ugleden novinar in sourednik Slovenca, starejši se celo spominjajo, da je govoril po radiu, zlasti so bili odmevni njegovi govori iz Londona med leti 1941-1945. Manj znano je, da je že z dr. Lambertom Ehrlichom sodeloval na mirovnih pogajanjih v Parizu v letih 1919/20. Končal je tri visoke šole: bogoslovje v Celovcu, politično šolo s pravom v Parizu, kjer je promoviral z zanimivo temo o vlogi nafte, in to že pred sedemdesetimi leti, ko svet še ni čutil gospodarske krize, povezane z nafto; tretjo fakulteto je končal v Londonu in doktoriral iz zgodovinske teze o pokristjanjevanju koroških Slovencev. Za pariško disertacijo doslej ni pravih sledov. Iz njegovih pisem celovškemu ordinariatu zvemo, da bo delo tiskal. Drugo delo pa je izdal v ZDA slovenski založnik (Studia Slovenica) gospod dr. Janez (John) Arnež. Mimogrede: založil je omenjeni Zbornik o dr. Kuharju (1993) in se medtem že naselil v škofovske zavode sv. Stanislava v Ljubljani. Ob disertaciji je dr. Kuhar predeloval zapisnike Milesove komisije o razmejitvah na Koroškem.

Celotna razprava je izšla v Zborniku Svobodne Slovenije v Argentini in obsega približno 40 strani. Tik pred smrtjo je imel poglobljeno predavanje - uradno je bil govor - o pomenu prve slovenske vlade novembra 1918. Iz zavesti pa nam uhaja njegovo dušnopastirsko delovanje. Komaj verjamemo laičnim pogledom, da je z veliko zbranostjo spovedoval - pravijo, da je bil večš spovedovati v petih jezikih - to je bilo zanj tiho tolaženje ljudi v stiski, ljudi, ki jih je gnalo po svetu v boju za boljše življenje. Deloval je med našo diasporo po Franciji, Angliji, ZDA.

In v tem sta si bila z Vorancem sorodna. Korenine te ljubezni so v krščanski vzgoji doma. Bog in sveti božji križ je bilo vedno pred jedjo in po njej, zahvaliti se za vsako dobroto. In ko je mati načela hleb kruha, ga je najprej prekrizala. To so v bistvu usedline pristne krščanske dobrote. To so bila etična načela enega in drugega. Za silo smo spremljali ta dva brata, zvedeli, da so imeli doma Mohorjeve knjige, vemo, da so dobivali v hišo Mir in Domačega prijatelja; v šoli sta imela dobre učitelje: Močnik, Aichholzer, Stingl; ob strani so bili še dr. Franc Kotnik - predvsem Vorancu - dr. Rožman in dr. Ehrlich pa Lojzu. Dva brata sta šla svojo pot, oba je nemir časa gonil po svetu. Voranc je vsaj še umrl doma, Lojzu to ni bilo dano.

In tako prihajamo do tretjega Kuharja, Avgusta. V bistvu je bil to četrti, o Ivanu bomo kasneje kaj povedali. Le Gusteljna sem osebno poznal, ko je prišel na Ravne z Jesenic. Prijeten in duhovit sogovornik je bil. Bil je srčna vez med Vorancem in Lojzom. Silna skrb veje za bolnega brata Voranca iz pisma Josipu Vidmarju, predsedniku Prezidija Ljudske skupščine LRS 3. marca 1949. Citiram nekaj odlomkov iz pisma (pismo hrani Metka Petrič

- Prežihova). ...Seveda avtorja Doberdoba, Požganice itd. ne bi pošiljali na zdravljenje ne v Celovec ne v Graz ali na Dunaj, toda tu je še medicinsko visoko stoječa Švica ...

Oprostili mi boste, žal mi je za brata, ki bi lahko delal še mnogo let ... Voranc sam mi ničesar ne piše drugega, kot to, da naj oskrbim žeblje ... Visoko spoštovani predsednik, zaupal sem se Vam v morda pretirani zadevi, toda sem to kot brat ob skrbi za zdravje Voranca in na naslov, ki je prvi i na oblastnem i na knjižnem vrhu. Z globokim spoštovanjem...

Avgust je včasih urejal in gladil skrhane odnose med Micko - Marijo in Vorancem. Citiram iz pisma 3. julija 1946:

"... Kotlje in odpusti, kar je bilo. Micka, mnogo si odpuščala in odpusti še to Ne kot gospodinja, ki ureja, nego kot bistvo moči in časti družine Te prosim, idi takoj domov. Tudi Pavla Te tako prosim..." (Pismo hrani Metka Petrič-Prežihova).

Pa ni bilo nič čudnega, da je prišel zakon v krizo. Predstavljajmo si jo na božični večer, ko so se ljudje stiskali ob toplih pečeh, ob jaslicah in dreveščku, doživljali blagoslov Božiča, ona - žena in mati - pa je z deklicami gazila in se tihotapila, da bi vsaj za Božič bili združeni v Logi vasi pri teti z Vorancem, a so ga kako uro prej aretirali. Pa je šla v Pariz, v napol ilegalno življenje in je stregla raznim Zdenkam, Edijem, Josipom In ko bi naj po vojni povedali o Vorancu kaj tehtnega, so trosili šalo o veliki skledi solate. Pozabili so na Krpana.

Zaradi moževega komunizma so jo poslali v zloglasno taborišče Rawensbruck. Petindvajset let sta bila poročena in v vsej dolgi dobi ni skoraj mogla reči - tu je naš dom. Slednjič, ko so bili na sončnem Prežihovem vrhu, pri Prežihu, je pa Voranc počasi umiral. Zdaj živi pri hčerki Mojci v Domžalah. Radi bi jo povabili: "Bica, pridite še ta zadnje bart k Prežihu. Metka bi vas popeljala k mizi in rekla: Glejte, bica, vaš dom, Mojcka in Urška bi se vam vrgli v objem."

Kolikokrat je Marija Kuhar postregla stotini in stotini gostom pri Prežihu. Vida, Vorančeva najstarejša, tudi najbolj Prežihova, je nosila sonce Prežihovega vrha v sebi pa ga je želela del tudi zase in za svoje. "Gospoško" hišo pa nekaj zemlje pa parno, kjer je Voranc začel pisati svoje prve črtice, sta kupila z možem Jožetom Slavičem iz lendavske ravnine. Mojca pravzaprav v senci rodu tiho živi. Kje je Markec, zdaj je že Marko, ki mu je mamin stric Lojz pošiljal zdravila? Pa Alenka? Ali je Marko Gosar, Mojcin, kaj v sorodu s slavnimi soimenjaki?

Ob Prežihovi bajti v gozdu stoji lesen križ z napisom, da so tam ubili nacisti Ivana Kuharja.

Tako sklepamo rod. Še so bili Kuharjevi fantje v njegovi družini, a so umrli. Zdaj Kuharjev v Kotljah ni več. Pičlih dvesto let so bili v Kotljah. Z Ivanom sem se srečal ob njegovi hčerki Anici Kuhar, zdaj se piše Ristič. Je Merkačeva za Brinjevo goro nad cerkvijo na Fari Prevalje. Njena mama je bila Merkačeva Lojza, Ivana Kuharja žena. Pa sta gospodarila vsak na svojem gruntu. Tudi Anza je imel dar za pisanje. S Hotuljci so se igrali hotuljsko Ovset (poroko) po njegovem besedilu.

Anica živi v Kotljah in ima lep dom. Kot svoj čas Gustelj, zdaj stoji Anica med včasih sprtimi Kuharji. S stricem Lojzom je imela prisrčne stike. Stric Gustelj jo je uvedel v raveno železarno.

Sklepamo: Voranc in Lojz - dva svetla meteorja Kotelj. Voranc že ima svoj častitljivi spomenik in spomin v muzejsko obnovljeni domači, Prežihovi bajti. Lojz še čaka na spomin nanj. Prvi korak je vendarle bil storjen tudi zanj.

"Odsevanja?!
Najbolj dolgočasen cajt'ng v Evropi!"

Marko Kocman

Janko Messner

Ideje niso krive, če se umažejo v rokah sleparjev

(Za Prežihovo stoletnico rojstva, Rimski vrelec, 17. - 18. sep. 1993)

Politisch Lied - ein garstig Lied?

Lahko, če ti je polna rit.

Teško pa je krivico skriti

in verzu uzdo natakiniti.

J.M., Pesmi in puščice

Ideje ne odgovarjajo za ideologije. Ideali bratstvo, enakost ne za vulgarni materializem.

Jezus je vrelec, ne Kristus.

Marx in Engels, Fidel Castro, Rigoberta Menchu so vrelci, ne Stalin ne Tito.

Seveda svetništva ni.

Seveda riba pri glavi smrdi - v nepotrebnih tridesetih dvorcih, in kozi dalmatinski DIORja v Parizu treba ni, pa čeprav največji svetnik sedemkrat na dan greši.

Besede Ivane Možina, Petrinje v Dobu, stare avstrijske Johane, ki je vedela, kaj govori.

Saj je bila redkih besedi, doma s Krasa, kjer je burja rezala do kosti. In razpihovala tanko plast zemlje v vse smeri.

Zato je bila še na rodovitnejšem pliberškem polju žalostnih oči.

Kosovelovih, lačnih otrok, ki ležijo na senu.

In Metinih.

Zato so ji bili pri srcu vsi pankrti, vsi zakonski in nezakonski popotniki brez čevljev, brez dela.

Nemško ni znala, pa ji je bilo malo mar, v katerem jeziku prosijo vbogajme.

To je bil njen internacionalizem, osnovan na Jezusovi Pridigi na gori. Iz revščine je rasla njena plemenitost, iz premagovanja strahu njena moč, iz njene moči njena pomoč tistim, ki jim je v vrečko iz domačega platna usipala po eno merico krušne moke in skrivaj, da zaskrbljeni oče tega ne bi videl, pridala še žlico zabele v piskrček. Kakor da jo še zdaj vidim s tisto usmiljenja vredno materjo s Suške gore v "špajzu". Mi smo imeli štiri krave, dva vola, premalo zabele, ona pa dve kozi, nič moke, nič zabele. Premožnejši sosed v vasi, brez otrok, se je posmihal, da fehta, moleduje. Res se je prefehtala skozi vse življenje, dobesedno. Fehtati je nemška beseda, s pomenom sabljati.

A glej, minuli ponedeljek smo pokopali njenega sina Lojzeja, dolgoletnega pliberškega župnika.

To je bil socializem moje matere Johane, cepljen z Evangelijem, njena solidarnost s kmečkim proletariatom, solidarnost s starim imenom LJUBEZEN DO BLIŽNJEGA.

In bila je te solidarnosti tudi sama deležna, v zvrhani meri. Kadar je njena naporna mlekonosnja iz Doba v Pliberk premalo vrgla za šolnino v Celovcu, je priskočil na pomoč kak župnik Muri, kaka verna dekla z revnimi prihranki.

Takšno tovarišijo je imenovala dobrotnike in dobrotnice.

V pozni jeseni 1945 sem na begu iz celovškega zapora v Mežiško dolino, naravnost Prežihovemu Vorancu in Karlu Deberšku v objem, na guštanjskem železniškem postajališču. Prav tisti dan je prvi koroški festival v Thurnovem parku. Odsihdob nihče več ne bo prosil vbogajme, bo vsakdo za storjeno delo zaslužno plačilo prejel.

In sem rad verjel Prežihu na govorniškem odru besedo o SOCIALIZMU. Še posebno, ker je bilo odsihdob prepovedano izkoriščati človeka s človekom, povrh pa še bratstvo zapovedano med narodi nove Jugoslavije. Zapisal sem se mu z dušo in telesom: samo z eno zdravo roko, z vrvijo okrog vratu in ročic samokolnice vozil zemljo na nasip med Šamcem in Sarajevom, v mednarodnem tovarištvu delovnih brigad, prepevajočih kar naprej o svobodi, enakosti, bratstvu. V mnogih evropskih jezikih. Kar naprej o bratstvu. In sem se oženil na skrajnem slovanskem

JUGU. Z Makedonko Olgo Jordanovo. To so bili najbogatejši dnevi mojega političnega in družbenega življenja.

Potem je kmalu zaplula zvrhana JAHTA po oceanih.

In so se zazibali črni PŠENIČNIKI po luknjatem makadamu.

V bolnicah pa penicilina nič, še za najhujša vnetja ne.

In je na široko odprl usta tovariš BART z okraja: Profesorji na teren! Vse zemljiške posestnike v zadruga!

In so ponižani, užaljeni kolhoziranci na Viču od jeze ulivali mleko prašičem, dojenčki na Ravnah, med njimi Mirko, moj prvorojeni, pa sesirjenega mleka iz daljnega Prekmurja niso marali.

Sel sem na Prežihovino vprašat Voranca: Partija ga lomi. Nismo v Rusiji. Kotuljska Živinorejska se je že spufala. Hočejo, da jim jaz kako pomagam, ker da so ji dali moje ime. Me niste vprašali prej, me tudi zdaj pri miru pustite! In so morali iti.

A tovariš Bart z okraja je po manj ko petih letih spet široko odpiral usta: Seveda smo tedaj delali napake, seveda ste imeli prav, tovariš Messner, toda tedaj so bile tiste napake potrebne!

Pa sem spoznal, kaj pomeni DIALEKTIKA, kaj jugoslovanska POSEBNA POT v socializem.

Celični vodja Partije v gimnaziji Franca Sušnika - nikoli nisem razumel, zakaj so jo imenovali Titovo, saj mož še s prstom ni mignil zanjo - me je po tistem vprašal: Z delom dokazuješ, da bi bil vreden Partije. Hočeš vstopiti? Moj odgovor: Kaj pa če Partija mene ni vredna? Vstopil bi takoj, če bi vedel, da je ta glavni pri koritu v Moskvi Jezus. Študiral si bogoslovje pa me gotovo razumeš.

Moja velika sreča: bil sem avstrijski državljani. Dragi tovariš Janez, v vignetnem vabilu na današnji simpozij pišeš: "Rad bi, da bi referati kar le mogoče dokazali, da Voranc živi kot pisatelj zaradi svojih pisateljskih kvalitet... Rad bi, da bi referenti nanizali kar največ dokazov tistih kvalitet, ki določajo estetsko in zato tudi življenjsko moč Prežihovega umetniškega dela ..."

In po tem povedanem me še posebej - čisto sušnikovsko prebrisano izzivaš: "Prepričan sem, da lahko udeležencem simpozija poveš nekaj, česar jim nihče drug ne more povedati, pa bo vendarle tudi neločljivo povezano s Prežihom, ki naj bi bil na simpoziju edini cilj vse naše pozornosti ..."

Dragi Janez, ne morem ti pomagati, spet si se z vabilom na moj naslov osmolil. Nič hudega, tisti čas je očitno mimo, da bi si z njim lahko prste osmodil ... Zasedujem razvoj stvari v Republiki Sloveniji, se pravi njihov zastoj. Ne delaš prav, da Prežihakomunista za stoletnico njegovega rojstva ne vidiš rad na odru tega simpozija. Kakor jaz vem, veš tudi ti, da je vsakogar jezik vsakomur duša.

Vorancje bil socialni revolucionar svojega ljudstva in svetovnega proletariata, posnemanja vreden komunist, zato je bil njegov odnos do besede, do literarne in politične besede - ko da se pri pisatelju njegovega formata ti dve sploh dasta ločiti! njegova v e s t. Vse, kar je kdaj povedal in zapisal, vse je povedal in zapisal po svoji v e s t i.

Kot kmečki proletarec se je korak za korakom bližal Komunističnemu Manifestu in se zgodaj z njim identificiral, se več kot pol življenja potikal po temačnih dvoriščih stanovanjskih kasarn evropskih prestolnic, v zatohlih kamrah, zamazanih delavnicah, skladiščnih kletih, zmeraj so ga bila tuja vrata po petah, zmeraj na begu, zmeraj s policijo za petami - zmeraj med skrivališči in arestantskimi celicami. In je z literarno besedo imenoval to svoje grozovito življenje BORBO na tujih tleh.

In te vprašam, kaj ni vsa njegova literatura p o l i t i č n o borbena, vsa njegova literarna veličina, njegova umetniška pomembnost socialistično osnovana? Kaj ne velja tudi za druga njegova dela, kar je v pismu bratu Gusteljnu povedal o romanu Požganica julija 1939 še iz Pariza: "Napisal sem ga predvsem napredno, progresivno v smislu človeške družbe sploh, v smislu interesov slovenskega ljudstva še posebej. Kako pa naj bi pisal o dobi, ki je za naše ljudstvo napolnjena z neverjetnimi historijskimi napakami, če pri tem ne bi kazal napak, ki so se delale ..."

Janez, ti samo pomisli, kakšna bi dandanes bila Vorančeva literatura. Estetizirajoča? Kako estetizirajoča, če ne osnovana na estetiki upora? Ko pa ste njegovo idejo - sit venia verbo - komunizma tako neusmiljeno zatolkli tri klawre pod zemljo! Gotovo veš za POT (,KI) NE PELJE V DOLINO, za tisti zatajeni,

kar koj utišani klic samotnega jezdeca, vpijočega v gluhi lozi kolhoznega enopartijskega boncokratizma, sprenevedastih mafijozeljnov, ignorantskih trotov, prežetih s povečevanjem samega sebe in zavarovanih od stalinskega, vsemogočnega ZLA, skotenega od lažne svobode, lažnive enakopravnosti, imenovanega OZNA, UDBA in še kako drugače, v mojem lanskem "Obračunu" v celovškem gledališču evfemistično UZDA. Seveda se zavedam, da tudi sto Koprivcev ne bi bilo rešilo ne socializma ne jugoslovanske federacije. To bi bila mogla samo politična POŠTENOST, s koalicijskim Kocbekom v vladi, ali vsaj s pripustitvijo Đilasove opozicije. Zaupanje je dobro, kontrola pa boljša, je rekel Lenin - z vsemi zablodami, ki jih poznamo. Snob, zapravljivec, nastopač ali grabežljivec pa ni bil. Je treba samo prebrati njegovo biografijo v založbi dtv. Literatura ni kos opustnim grehom politikov. - Namesto krščanskega nauka smo uvedli moralno vzgojo, eno uro na teden. To se mi je zdelo lepo in prav, potrebno in nepotrebno ... Potem pa so to uro črtali.

Namesto stroge finančne kontrole je tudi v "novi" Jugoslaviji zavlada defraudacija, kraja provizij, so se zakoreninili skrivnostni privilegiji, so kakor gobe iz mokrih tal zrasli slamnati možicliji za vlaganje Mačkovih deviz v zamejske banke, sta pri nas na Koroškem vseh štirideset let po zmagi nad fašizmom samo dva človeka vedela, koliko denarja se prevali čez prelaz na Ljubelju za tako imenovano ohranitev slovenskega življenja, recite, za samopostrežbo udbovcev in njihovih koroških zaupnikov. Govorim iz izkušenj, iz osebnih doživetij in spoznanj, tako tostran Holmca kakor onstran njega. Še zdaj sem materi Johani hvaležen za njen zgled: da me mamon ni omanil v tistih opipanih časih ravenskega učiteljevanja. Še zdaj jih vidim na kupčku pred seboj tiste podolgovate rdeče dinarske bankovce - v zastekleni fizikalni učilnici s pogledom v park. In mož mi je poganjel srh po hrbtu, bil je v dolgem rjavem usnjenem plašču. In ravnatelj Sušniku se je temnilo pred očmi. Tako se mi je izpovedal deset let po tistem. Bal se je, da bom klecnil, da, še hujšega: da mu bom skušal spodnesti ravnateljski stol. In ko sem životaril brezposeln z družino v Celovcu, vržen na cesto iz službe Prosvetne zveze, kakor sem prepozno spoznal - celovške podružnice ljubljanske UDBe, je bil tisti mož v rjavem usnju že konzul pohvaljene Maršalove države, jaz pa sem ga zaman prosil za vizo vanjo.

Pa tista afera Ernesta Kočivnika, ki naj bi ga izključili iz "Titove" gimnazije! - Morebiti se še spominjaš: mariborskega škofa Držečnika je na mladinskem sestanku v Vuzenici zagovarjal, češ pravico ima, celo ustavno, birmati 200 kandidatov v Prevaljah! To je bil edini njegov "greh"! Držečnik pa ni bil Rožman - saj je celo podpiral Osvobodilno fronto. Jaz pa sem moral že jutridan na OZNO v Slovenj Gradec: Tovariš, ali še vedno tako mislite, kakor ste povedali na učiteljski konferenci? Jaz pa: Kaj mislite, da sem baba? - (naj mi nežni spol ne zameri tedanje nečedne patriarhalne spozabe!)

Pa ni bilo več vize za v Dob.

Pa afera z "Osamelcem" mladega pisatelja-dijaka Marjana Kolarja! Še danes sem ponosen nanj in nase, da mi jo je dal na skrivnem prebrati - to prvo disidentsko literaturo tistega časa!

Lojze Logar, Flora VI, 1984, sitotisk, 70x100cm

Glej, Janez, ko da sva bila z Vorancem dogovorjena. Saj je zagovarjal Križanega v slovenjegraški bolnici, ko so tam uprizarjali lov na njegovo znamenje po bolniških sobah! (Prijateljsko mi naklonjeni primerij Stane Strnad mi je to "zaupal".) In je tudi sam namestil njegovo znamenje napanari materi med žuljave, koščene prste. In ovil okrog njih njen rožni venec. Potem šele so smeli sosedje v mrtvaško sobo.

Kar naprej mi stopata pred oči ta dva njegova portreta. Razmišljam in razmišljam o njem, iščem in iščem ustrezen IZEM zanj, pa ne prodrem dalje kakor do tiste njegove kmečke dobre VESTI, ki sem jo zgoraj omenil. Bil je komunist s srčno kulturo. Komunist, ki mu je bila Marksova beseda in Engelsova "meso postala" in v njem prebivala, še preden jo je iz knjig spoznal. Še se mi upira imenovati ga preprosto KRŠČANSKI KOMUNIST, zaradi Pavlove falzifikacije Jezusove legende, saj apostoli in krščanska prakomuna še niso poznali vere v Jezusa, niti zgodbe o njegovem rojstvu iz device.

In Apostolska veroizpoved ne izvira od apostolov, nastala je šele v 2. polovici drugega stoletja. Vsa krščanska odrešenjska drama od praeksistence, inkarnacije in mučeniške smrti do vstajenja, pohoda v pekel in vnebovzetje je kombinacija misterijskih predstav in helenistične filozofije, prenesene na galilejskega preroka.

Pavel je spremenil Jezusov nauk v misterijsko religijo, njega samega pa v misterijsko božanstvo, ki je moralo s sveta v nebo, da na zemlji ni bilo na poti križarjem in inkvizitorjem.

Kdor bere Biblijo, ve, da se Jezus sam nikoli ni imel za Boga. In vendar se je beseda "krščanski" v dveh tisočletjih ustalila tudi v zvezi z Jezusovo Pridigo na gori. In v tem smislu je nastal tudi krščanski socializem Janeza Evangelista Kreka, so nastale njegove Črne bukve kmečkega stanu. In v tem duhu je napisana Edvarda Kocbeka TOVARIŠIJA, Listina, Ernesta Cardenala Kmečki evangelij iz Solentiname, tega duha širi Nobelova nagrajenka Rigoberta MENCHU, apologetka Fidela Castra. - Pa mi v tem smislu dovolite imenovati Prežihovega Voranca KRŠČANSKEGA* v razlikovanje od UDBOVSKEGA kumunista, (* brez asociacije s papističnim katoliškim vernikom, saj v Samorastnikih in drugje zelo jasno razločuje med temi pojmi.)

kajti mnogo bolj boleča kakor moja so bila njegova srečavanja z Maršalovo tajno policijo: "Maks Pečnik je hotel čvrsto spregovoriti, pa so mu besede sproti onemele v grlu, tako da ni spregovoril nobene iz ust ..." Naj bo že, kar mora biti: "IN KAJ MISLITE O RESOLUCIJI?"

Pisatelj ni odgovoril takoj ... Končno: "TEGA SI NAŠE LJUDSTVO NI ZASLUŽILO!" Pečnikov naročnik ni bil zadovoljen: "Nobene druge besede? Nikakršne obsodbe? Saj bi moral vendar reči, udariti po mizi: to je nesramnost, žalitev, nezaslišanost, provokacija! Kaj praviš, nobenih drugih, težkih besed?" "Nobenih." - "Zelo je pameten, zelo je premeten ... Natanko je vedel, kdo te je poslal. Zato je bil previden, diplomatski. Ti pa nisi bil diplomatski." "Zelo je bolan." - "Dobro vemo, koliko je bolan in koliko ne ..."

Veliko nam bi lahko pomagal. Razglasili bi njegove besede doma in po svetu ..."

Toliko jim je bil torej Prežihov Voranc vreden! Po takšnih umazanih ovinkih! Še iz umirajočega iztisniti kak alibi za ribarjenje v kalnem! - Pogrešam Franca Šrimpfa na tem našem simpoziju, pa Mitja Ribičiča pa Cvetka Zagorskega, da bi pričevali vsak zase in za Ludvika Mrzela in za druge žrtvovane prijatelje Prežihovega Voranca. Naredi, Janez, kraj leta še en simpozij z naslovom: VORANČEV KOMUNIZEM in samostojna REPUBLIKA SLOVENIJA! Berem, da imate 20 političnih strank nemesto dveh: krščanskosocialistične na osnovi Pridige na gori in mlade marksistične na osnovi starega Komunističnega Manifesta. Žalostna ta naša lepa domovina Slovenija! Demokrati ste, mittelevropski, zato zazrti v več ko vprašljivo Evropsko gospodarsko skupnost, vedite že danes, kaj lahko pričakujete od te Evrope že jutri: tlačanje zahodnim multinacionalnim koncernom, "post-komunistično" vojno krajino zoper lačno izločeno vzhodno Evropo, polkolonialni status, ekološko katastrofo z avtocestami, zastrupljanjem zraka in vode. Lepa, o lepa bo smrt Evrope, razkošna kraljica v zlatu bo legla v krsto temnih stoletij. Zakaj se vam tako mudi na njeno pogrebščino?

No, za zdaj imate seveda tudi svojega HAIDERJA, pogumnega JELINČIČA, da učite mladino zviška gledati na zaostali JUG. In katera stranka skrbi za brezposelne, socialno ogrožene, za upokojence brez življenjskih osnov?

Kaj se jezite nad njimi, ki so vas znali "nadmudriti"? - Z Vorancem sem se vozil v vlaku jeseni 47. leta. On v Beograd na zasedanje Skupščine, jaz v Ljubljano na študij. Med Celjem in Zidanim mostom nekje se je hudoval nad nemarnostjo slovenskih poslancev, ki da se tam oglašajo kar v srbohrvaščini. Ne tako Makedonci. Ti da v razpravah uporabljajo dosledno svoj materni jezik. Ne bo šlo brez kulture v politiki ...

Ne zavedajo se, da nas je malo, da nas bojo tako s svojo zgovornostjo pohodili ... Senzibiliziran za takšno uporabno psihologijo v politiki sem si to njegovo besedo zaponil do danes. Šovinizma mu menda ni mogoče očitati? - Ne recite, da takšne misli v gospodarski politiki kake mnogojezične države ne tehtajo veliko. Kdor svojo jezikovno, kulturno identiteto zavrže, naj se ne čudi, če jamejo drugi po njem hoditi. Kot Pokrznikov Luka sem v Kladivu že pred dvajsetimi leti koroškim Slovencem v svarilo zapisal: **ČE HOČEŠ SAMOSTOJEN BITI, NE SMEŠ TIČATI NEMCU V RITI.** Morebiti je to svarilo še danes uporabno - v vaši "neodvisni" Republiki Sloveniji? Dovolite, da vam v kontekstu s tem prispevkom na simpoziju preberem nekaj starih aforizmov: (Ker smo gostje ravenske občine, najprej) **RAVENSKIM ŽELEZARJEM:** Delo je merilo človeka, človek pa merilo vseh stvari:

*"Dom železarjev" vam je bil prestarosveten,
prekrstili ste ga v bolj svetski "Hotel Merx".
Navzkriž ste s pravopisom, žalosten vam Marx!
Po nemško, čujte, takšno je šušmarstvo "Murks"!
FAŠIZEM se začne, ko sebe povišuješ,
zahrbtno, javno zoper šibke spletke kuješ.
SOCIALIZEM je kruh in ponos,
skratka kar kapitalizmu je kos.
HITLER ni bil kriv, da zrasel je nekoč tako visoko.
Haider ne bo kriv, če ne odpremo zdaj vsi ust široko.
NAROD, ki pozabi svojo zgodovino,
je že trhlo drevce s suho korenino.
O-Esterreich, obljubljena dežela,
priključi Kranjsko, ti bo hvalo pela! (1982)
ZVEZI KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE
Ker vam manjka za kurjavo surovinske baze,
peč centralno preskrbite tako si na fraze! (1982)
IZKORIŠČANJE ČLOVEKA S ČLOVEKOM V Vzhodni
Nemčiji, trdijo, človek
izkoriščal je človeka znatno,
a odslej v enotni bo državi,
hvala bogu, to povsem obratno!
STRAŠILO HODI PO EVROPI
Bliža se nam neizbežna kataklizma,
to je zapisano v začetku Manifesta:
Strašilo hodi po Evropi,
strašilo konzumizma.*

Zahvaljen bodi, Janez, za prijazno vabilo pa ne zameri, da se nehvaležno obregam ob tvoj koncept simpozija. Predstavljaš si samo, da sedi tu med nami on in nas poslušaj. Kaj bi dejal ugledni svetski komunist in umetnik socialne proze o političnem trenutku Republike Slovenije? - Me niste vprašali prej, me tudi zdaj pri miru pustite! Sami glejte, kako naprej! Sam pri sebi pa bi si mislil: Raja na zemlji partijska čvekala moje generacije res ne bi bila smela obljudljati. Zmerjati Marxa za zastarelega, hkrati pa pleniti presežno vrednost, današnja generacija ne bi smela. Začeti bojo morali Jovo na novo ...

Se ti ne zdi, da bi imeli prav? V najhujših dneh terorističnega nemškega nacionalizma na Koroškem, v sedemdesetih letih, ko so nas ustrahovali kakor pod kljukastim križem, so naši mladi marksisti, socialisti in kristjani ustanovili troje: mesečnik Kladivo, Klub Prežihov Voranc in Solidarnostni komite za pravice koroških Slovencev. Ker so bili pravični, idejno čisti, so lahko potrkali na vest nemško govorečih avstrijskih demokratov, pa je SOLKOM spravil na celovške ulice nad 3000 demonstrantov zoper krivice

Dunaja. Seveda ne smemo biti slepi za ozadje: Kreisky je bil prifrčal s helikopterjem na Brdo k Titu in Kardelju: Naredite na Koroškem mirno Bosno!

Kje bi mi danes že bili, da ni spet UDBA vtaknila svojih krempljev v naš boj za enakopravnost, razstrelila velikovski muzej in s svojim konfidentom Varašem razbila to izjemno spodobno tovarišijo avstrijskih demokratov obeh jezikov.

Zato se varujte stare UDBE in preprečite instalacijo nove, vseh bivših komunistov, ki to niso bili, a so se poskrili v tistih dvajsetih strankah vaše današnje Republike Slovenije. In vas vodijo za nos slej ko prej. Na primer s svojo "Svobodno misljo" in njeno urednico Bojano Žuhelj-Jesihovo. Takšna te zaprosi za spis k Novemu letu, objavi iz njega tisto, kar njenih potuhnjenim političnim sleparjem ustreza, tvojo svobodno misel pa vrže v koš! Neizprosno, surovo, lažnivo, žaljivo, skratka, v stilu Ribičičevega zatiranja svobode tiska.

Zaključiti moram. Žal mi je, da se ne utegnem več poglobljati s Tarasom Kermaunerjem v razlikovanje karnistične strukture Radmančinih gležnjev in njihove lepote, saj mi na moje vprašanje, postavljeno mu v Naših razgledih pred dvajsetimi leti, do danes ni odgovoril: **KAJ JE PRI VORANCU LITERARNA KONVENCIJA IN S TEM SLABA LITERATURA?**

Eno, izredno pereče, vprašanje pa moram temu zboru vendarle še postaviti: Kolegice imam - bivšo profesorico slovenskega jezika v Sloveniji, celo iz sorodstva Antona Janežica v Lešah, oglušela upokojenka. Kot avstrijska državljanka dobiva pokojnine v tolarjih za 3.000 šilingov, to je polovica avstrijskega eksistenčnega minimuma. Na katero stranko v Ljubljani, na katerega ministrana naj se obrnem, da bo tej socialno ogroženi kulturni delavki pripomogel do človeške pravice - za vestno opravljeno življenjsko delo v SLOVENIJI zaslužen človeka vredno pokojnino v SLOVENIJI, tako da bo lahko živela med svojimi na avstrijskem Koroškem?

Zahvalim za vašo pozornost.

Lojze Logar, Lesbos 80. 1984, mešana tehnika papir, 100x70 cm

SPONZOR 22. ŠTEVILKE ODSEVANJ NIEROS NIEDERBERGER

S L O V E N J G R A D E C

OD TOVARNE KOS DO PODJETJA NIEROS METAL

Čeprav omenjajo viri železarstvo že v letu 1724 v Mislinji in tovarno kos 1773 v Trobljah, domnevamo, da segajo začetki fužinarstva v naši dolini še v starejši čas - v 16. stoletje.

Tovarna kos je zrasla iz kovačnice - žebjarne, last grofa Thurna. V začetku naj bi imela štiri kovaška ognjišča in tri vodna kladiva - repače. Kovačnico so leta 1773 preuredili v kosarno. Natančnejših podatkov o prvih letih delovanja nimamo. Rodbina Hauser je tovarno vodila od leta 1803 do 1912. V prvi polovici 19. stoletja je bil upravnik Vincenc Baumayer; ta je poslovno sodeloval z Antonom Bonazzo, lastnikom železarne v Mislinji in Zoisovim nečakom. Sodelovala sta pri nakupu oglja. Po smrti Pavla Hauserja (1840) je podjetje prevzel sin Franc, za njim pa (1856) njegova žena Marija Hauser, ki se je poročila z Jožefom Zeilingerjem. Ta je vodil tovarno z imenom Dediči Franca Hauserja.

Po njegovi smrti ga je nasledila Hauserjeva hči Helena, ki je tovarno prodala Karlu Köllnerju (leta 1912). Ta jo je s sinom Hansom vodil do konca 2. svetovne vojne. Tovarna je v tem času izdelovala različne tipe kos, od avstrijskega, ogrskega, češkega do ruskega, laškega in običajnega. Naročniki so jih kupovali od nekaj deset do več tisoč. Izvažali so jih tudi v Italijo, Srbijo in Rusijo. V tovarni je delalo povprečno 40 delavcev. Izkušnje izdelave kos so se prenašale iz roda v rod, navadno od očeta na sina. Poklicnih šol ni bilo.

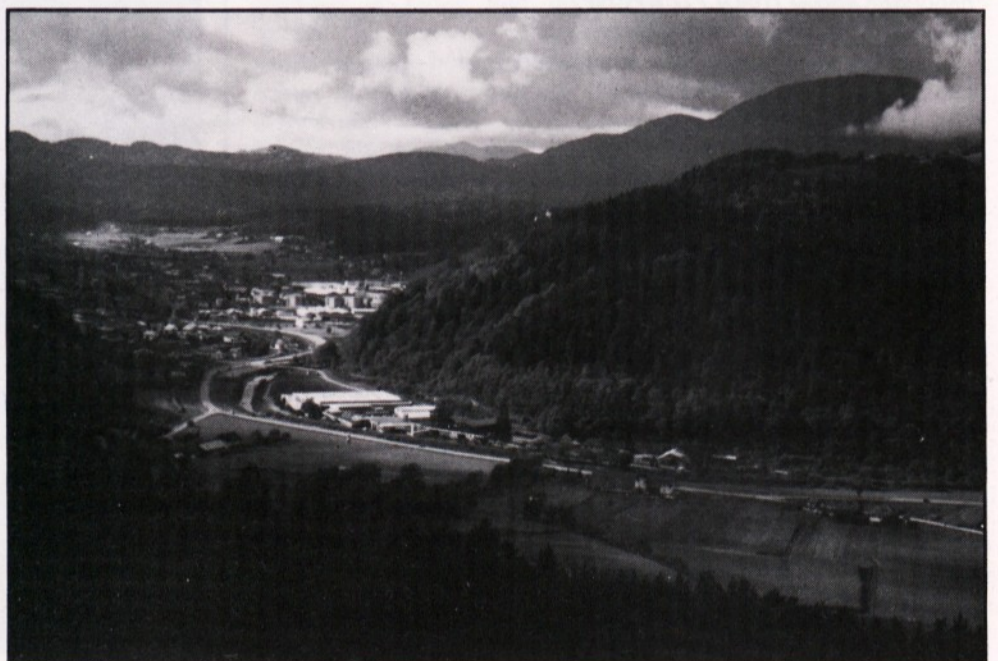
Florjanovo - 4. maj - je bil praznik kovačev: delavci so imeli prost dan. Toda lastnik, njegova družina in zaposleni so se zbrali najprej pri maši v Trobljah, zatem pa so bili pogoščeni. Ob tej priložnosti je tovarnar odlikoval najzaslužnejše delavce. Recimo: za 63-letni delovni jubilej je dobil zlato kolajno Gregor

Črešnik iz Trobelj (v tovarni je delal od 1863 do 1926). In še mnogi drugi. Po drugi svetovni vojni je bila tovarna nacionalizirana. Na Slovenskem so bile tri kosarne: v Lovrencu na Pohorju, Tržiču in slovenjegraška. Slednja je bila druga po obsegu proizvodnje. Leta 1950 so jo priključili k Pohorski tovarni kovanega orodja Ruše, za krajši čas k Tovarni kos in srpov Lovrenc na Pohorju, samostojna pa je postala leta 1951 z imenom Tovarna kos Slovenj Gradec. Zaposlenih je bilo 32 delavcev.

Kosarna je imela staro tehnologijo. Že tedaj so ugotavljali, da so tri kosarne preveč za domače tržišče. Tudi za modernizacijo ni bilo pravih možnosti. Delavci so delali 12, včasih 13 ur dnevno, tudi ob sobotah, včasih celo ob nedeljah. Leta 1956 so začeli izdelovati sekače za sladkorni trs, izvažali so jih v dežele vzhodne Afrike. Lotili so se tudi izdelave pleskarskih lopatic, gozdarskih nožev in nožev za usnjarsko industrijo. Leta 1961 so začeli proizvajati jeklene krogle za cementno industrijo. Prav v teh letih so se v tovarni zaposlili prvi strokovnjaki, ki so začeli spreminjati

proizvodni proces, modernizirati tehnologijo in načrtovati nove proizvodne programe. Recimo: v kooperaciji z nemško firmo Niederberger so uvedli izdelavo transportnih vozičkov za klavnice in mesno industrijo. Tovarna je dobila novo ime - Fecro (Fe-Cr), ker so že prevladovali izdelki iz nerjaveče pločevine. Združitev Fecra z Gorenjem iz Velenja je odprla novo stran nadaljnjega razvoja (1972). Hitro je stekla širitev oz. modernizacija tovarne. Proizvodnja nerjaveče gospodinjske opreme je uveljavila popolnoma novo tehnološko opremo. Z načrtno stipendijsko politiko so pridobivali strokovne kadre. Nove prostore za proizvodnjo nerjaveče mlekarske opreme so odprli leta 1979, 1980 je tovarna podpisala kooperacijsko pogodbo s podjetjem Westfalia Separator iz Zahodne Nemčije in že naslednje leto začela v sodelovanju izdelovati molzne stroje.

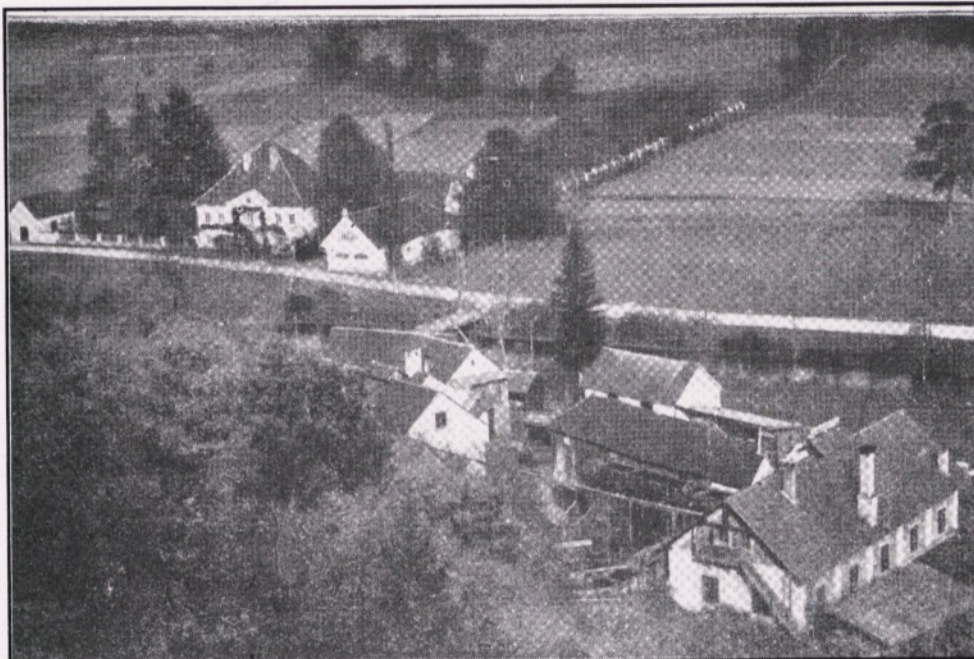
Pozneje so vlagali več naporov v računalniško podporo vodenja proizvodnje, da bi postopoma odpravili slabosti v pripravi in načrtovanju proizvodnje. Uspešno so poglobljali sodelovanje z

V ospredju: Nieros metal, Algor, Kosor, SIT in VTP (foto Prošt, 1993)

nemškima partnerjema, vendar so se težave kopičile in tovarna je zašla v težave. Ugotovili so, da je izdelava kos nerentabilna, pa so avgusta 1989 ukinili proizvodnjo le-teh - po 216 letih! Drugi ukrep je sledil v letu 1990 in 1991 - tovarna je doživela korenito reorganizacijo. Iz Fecra je nastalo več podjetij, družb, in to: Nieros metal, tovarna opreme, d.o.o.: ta izdeluje opremo iz nerjaveče pločevine za mlekarsko, klavniško in farmacevtsko industrijo. Zaposlenih je 160 delavcev, direktor je Aleksander Camlek. Krovna firma je Nieros Niederberger, d.o.o., Slovenj Gradec; direktorica družbe je Savinka Geratič. Družba je v lasti firme Nieros KG s sedežem v Lenggriesu na Bavarskem; ta sodi med pomembne proizvajalce opreme za živilsko predelovalno industrijo. Lastnik podjetja je Heinrich Niederberger.

Manjša podjetja so: Algor, d.o.o., ki so ga ustanovili v sodelovanju z italijanskim partnerjem Continental iz Vidma: proizvaja kvalitetne nože za priznano znamko Buffalo. Zaposlenih je 14 delavcev, direktor je Jože Pavlenč. Kosor, d.o.o., proizvaja vilice za viličarja, odkovke za vlečne kljuke in druge kovane polizdelke po naročilu. Zaposlenih je 14 delavcev, vodi ga direktor Aleksander Dolinšek. Podjetje SIT (servis in trgovina), d.o.o., opravlja servisne storitve za Fecrove in Nierosove obrate. Izdeluje tudi molzne stroje ter mešalce za pekovsko in mesno industrijo. Tu dela 9 delavcev,

Köllnerjeva tovarna kos (pred 1. svetovno vojno); primerjava: staro z novim - novo s starim.

direktor je Ludvik Vrhovnik. Podjetje VIP (vzdrževanje, trgovina, proizvodnja), d.o.o., vzdržuje strojni park, skrbi za ogrevanje, komunikacije itd. Zaposlenih je 16 delavcev, vodi ga Darinko Palir.

Tovarna Nieros metal želi ujeti korak s časom: veliko pozornost posveča razvojnim nalogam in načrtovanju (načrtujejo celo za sestrške firme po Evropi), hkrati pa išče v sodelovanju s partnerjem nove programske možnosti in poti uveljavljanja na zahtevnem tujem trgu. Ugotavljajo, da je razvoj dobro zastavljen in da bo ob trdem in doslednem delu tudi uresničen: modernizacija utira pot h kvalitetnim in tržišču spremljivim izdelkom. Tovarna je predstavljala in predstavlja pomemben člen v gospodarski strukturi občine Slovenj

Gradec. Tu so delali in še delajo ljudje ne le iz Mislinjske doline, pač pa tudi iz sosednjih občin. Delavci in njihovi družinski člani so se veselili njenih uspehov in napredka, zaskrbljeni pa so bili, ko jim razmere niso bile naklonjene. Toda vztrajali so, žilavo in trmasto. In vsak ki je kakorkoli bil in je še povezan z "našo fabriko", je ohranil in ohranja nanjo žive in lepe spomine.

Ob 220-letnici tovarne oz. podjetja je izšel lep in bogat almanah, kjer so prvič objavljeni nekateri novi zgodovinski podatki in številne zgodovinsko zanimive fotografije.

Jože Potočnik

ODSEVANJA,

časopis za leposlovje in kulturna vprašanja.

Izdajatelj: Zveza kulturnih organizacij Slovenj Gradec in Literarni klub Slovenj Gradec.

Uredniški odbor: Blaž Prapotnik (v.d. glavnega in odgovornega urednika, grafični urednik), Andrej Makuc (poezija, dramatika), Tone Turičnik (proza), Franc Juričan (esejistika), Alenka Horvat, Matjaž Zanoškar in Andreja Gologranc (tajnica uredništva). Fotografije: Tina Hauser, Foto Prošt,

Naslov uredništva: ZKO Slovenj Gradec, Francetova 5, 62380 Slovenj Gradec. Telefon: (0602) 42 660.

Naklada: 400 izvodov.

Tisk: Koroška tiskarna, Slovenj Gradec.

Cena: 160 SIT.

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije sodijo ODSEVANJA med proizvode, za katere se plačuje prometni davek po stopnji 5%.

Slovenj Gradec, 10. decembra 1993.

LOJZE LOGAR

Rodil se je leta 1944 v Mežici. Leta 1968 je diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani ter 1970 končal grafično specialko pri Riku Debenjaku in prof. Marjanu Pogačniku. Leta 1972 se je iz-popolnjeval na Visoki grafični šoli v Berlinu kot štipendist DAAD-a.

Danes živi in ustvarja v Ljubljani, je član galerije EQURNA in profesor za grafiko in slikarstvo na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Imel je že več kot petdeset samostojnih razstav, sodeloval je na pomembnih skupinskih razstavah doma in v svetu ter je za svoje delo prejel več pomembnih priznanj in nagrad. Vedno je bil pripravljen razstavljati tudi v Galeriji likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu, tako na mednarodnih razstavah kot tudi v okviru Koroškega likovnega bienala. Na tretjem Koroškem likovnem bienalu leta 1991 se je predstavil s šestindvajsetimi deli, nastalimi v časovnem okviru med leti 1985 in 1991. V januarju in februarju leta 1993 smo lahko videli umetnikov cikel slik Davidovi vrtovi, ki ga je razstavil v galeriji Grad na Ravnah na Koroškem. Galerija likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu pa bo v letu 1994 pripravila pregledno razstavo umetnikovih del; zajela bo vsa obdobja ustvarjanja našega koroškega rojaka.

Že petindvajset let je akademski slikar Lojze Logar vpet v slovensko likovno sceno. Brez njega bi si težko predstavljali zaokroženo podobo slovenskega ustvarjanja v zadnjem četrtstoletju, čeprav so bila obdobja, ko je neutrudno ustvarjal in manj razstavljal. Gostobesednejši dialog z likovno publiko je vzpostavil z grafičnimi deli, ki so že sama po sebi namenjena živahnemu komuniciranju. Pri tem je upošteval specifično grafične govornice, ki je služila njegovemu izpovednemu ritmu, in ostal tako slikar kot tudi grafik.

Logarjeva umetniška pot je bila jasno začrtana, predvsem zaradi umetnikove trdne odločitve, da ostane zvest lastnim načelom in Umetnosti. Likovna kritika mu je pripisovala eno najpomembnejših vlog pri popartistično obarvanih novi figuraliki, vendar je bila kontinuiteta umetnikovega ustvarjanja, ne glede na slogovne opredelitve, predvsem logična rast in razvoj lastne sugestivne likovne izraznosti.

Logarja je seveda zaznamoval tudi

Lojze Logar, Jutro, 1984, mešana tehnika, papir, 70 x 70 cm

postmodernizem, tako kot mnoge umetnike iz danes zrele generacije slovenskih likovnih ustvarjalcev, vendar ta nikoli ni pomenil le približevanja trenutno aktualnim tokovom, prej je bil osebna izkušnja resnega ustvarjalca.

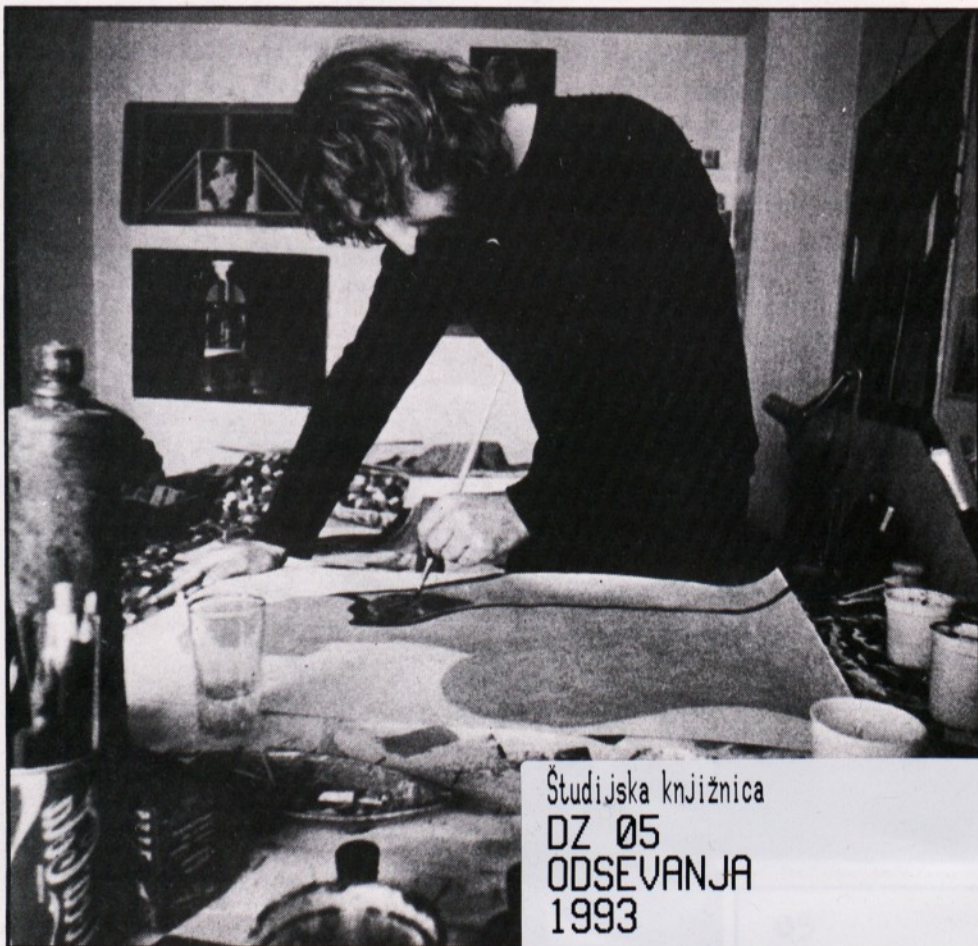
Tako lahko o Logarjevih delih govorimo kot o polnokrvnih stvaritvah, ki odlikavajo avtonomne slikarjeve odločitve slikati likovno resnico. Njegove slike so silovit izbruh energije, ki se kaže v moči refleksije slik na nas. Zajame nas divji ritem, silovito gibanje, in nas potegne v vrtinec ustvarjalčevih hotenj.

Pred slikami enostavno ostrmimo, jih začutimo ter jih dojamemo instiktivno

in ne kot objekt estetskega ugodja. So sakralni objekti, skozi katere želimo postati deležni duhovnega očiščenja, magični predmeti, ki nas nezadržno privlačijo in se jim ne moremo upirati, pa čeprav bi nas potegnili v samouničenje. Oba pola - duhovno očiščenje in magično izgorevanje sta prisotna v Logarjevih slikah, ki so hkrati raj in pekel.

Umetnik je proniknil v te skrivnosti in jih prenesel v nov fizični in duhovni organizem; kar slika, gotovo je. Dr. Jure Mikuž je ob Logarjevih delih govoril celo o telesu slike, v smislu, da je telo - slika avtorjevo drugo telo. Bolj klasičen pristop v analizi umetnikovega dela je imel Marjan Tršar, ki je postavil tezo o umetnikovi novodočuteni ekspresivnosti. Obvladovanje metjeja in zakonitosti likovne govornice so Logarju zgolj rutina, čeprav je tudi morfološka analiza njegovih del nadvse zanimiva. Njegove poteze so spontane, včasih silovite, celo nasilne, in sledijo misli in telesu umetnika. Vsaka slika je nastala skozi proces, ki bi ga lahko poimenovali oživljanje nove materije. Odkrivamo lahko rastlinske, figuralne in zoomorfne prvine, zapletene kriptograme prikritih simbolov ter nedvoumne erotične namige, vse skozi sugestivno gesto umetnika.

Moč in sila slik prihajata iz nepoznanih globin kot čista esenca likovno prečiščene govornice.

Študijska knjižnica
DZ 05
ODSEVANJA
1993

886.3

3004619